

Ratkaisuja
ylihuomiseen

Sote Hyte Living Lab – Yhteiskehittämistä Pohjois-Karjalassa 2022–2023

Sisältö

Living lab - Yhteiskehittämisen mahdollisuuksia Pohjois-Karjalan alueella	5
Vieläkö tarvitaan face to face -tutustumismatkoja?	7
Digillä pääsee kaikki mukaan!	11
Matalan kynnyksen kokeilujen kautta virtuaalitodellisuuden makuun	16
Teknologian Showroom -työpajalla saavutettiin innokasta keskustelua ja aktiivisia kokeiluja	23
Keväteväät toi yhteen harvaan asutun alueen koululaisia etänä	26
Erätaukokeskustelusta tapahtuman järjestämiseen	29
Lähi- ja etäsimulaatioina toteutetun hybridikoulutuksen pilotti Pohjois-Karjalan ensihoitajien ja ensivasteyksiköiden kanssa	33
Ammattilaisten yhteinen ensihoidon koulutuspäivä lähi- ja etäsimulaatiototeutuksena	40
Sote Hyte Living Lab -hankkeen aikana luotiin yhteiskehittämisen toimintamalli Pohjois-Karjalaan	44

Toimittaja: Outi Santaniemi
Taitto: Outi Santaniemi

ISBN: 978-952-275-421-9

Karelia-ammattikorkeakoulu, Sote Hyte Living lab-
yhteiskehittämistä Pohjois-Karjalassa -hanke

2024

Living lab – Yhteiskehittämisen mahdollisuuksia Pohjois-Karjalan alueella

Kirjoittajat:

Jaana Kurki, projektipäällikkö, Karelia-ammattikorkeakoulu

Suvi Leppänen, projektiasiantuntija, Karelia-ammattikorkeakoulu

Lokakuussa 2022 käynnistynyt Sote Hyte Living lab-yhteiskehittämistä Pohjois-Karjalassa – hanke luo mahdollisuuksia yksityisille ja julkisille palveluntuottajille saada uutta osaamista teknologian hyödyntämiseen sote- ja hyvinvointipalveluissa. Kehittyvän teknologian ja digitalisaation tuomien mahdollisuuksien kautta voidaan palveluita tarjota laajalti ja monipuolisesti maakunnan alueelle.

Muutoskyvykkyyttä ja uusia avauksia yhteistyöhön

ESR-rahoitteisen Living lab -hankeen toiminta-aika on vuoden 2023 loppuun saakka. Kohderyhmänä ovat Pohjois-Karjalan sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan palveluntuottajat sekä kyseisille toimialoille liiketoimintaa suunnittelevat toimijat, kuten teknologia-alan yritykset. Kehittämisyhteistyötä tehdään myös kuntien, Siun soten ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Living lab -hankkeessa edistetään yritysten ja järjestöjen valmiuksia ja muutoskyvykkyyttä uudenlaisiin teknologisiin ratkaisuihin sosiaali-, terveys- ja hyvinvointipalveluissa. Hankkeella vahvistetaan alueen toimijoiden kilpailukykyä sekä valmiutta uudistumiseen. Lisäksi tuetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluiden kehittämistä.

Hankkeen aikana on tarkoitus kokeilla ja käynnistää Living lab- toimintaa hankeen kohderyhmän ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Tavoitteena on muodostaa ehdotus yhteiskehittämisen toimintamallista Pohjois-Karjalaan. Living lab-yhteiskehittämisen käynnistäminen on Karelian strategian 2020-2030 mukaista toimintaa.

Living lab -toimintamalli, mitä se tarkoittaa?

Living lab-käsite voi herättää ihmisissä erilaisia mielikuvia tai käsityksiä. Hankkeen aikana konkretisoidaan mitä Living lab -toiminta Kareliassa tarkoittaa ja mitä hyötyä siitä on eri toimijoille, kuten opiskelijoille, opettajille, yrityksille, muille yhteistyökumppaneille sekä laajemmin maakunnan toimijoille.

Living lab -käsitteestä löytyy erilaisia määritelmiä. Esimerkiksi Heikkanen & Österberg (2012) ovat määrittäneet käsitteen seuraavalla tavalla: "Living Lab on käyttäjälähtöistä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa, jota toteutetaan yhdessä loppukäyttäjien ja muiden asiantuntijoiden kanssa tosielämän ympäristöissä avoimen innovaation periaatteita soveltaen."

Wikipedian (2022) määritelmän mukaan "Elävä laboratorio on käyttäjäkeskeinen, avoimen innovaation ekosysteemi, toimii usein alueellisessa kontekstissa (esim. kaupunki, taajama, alue, kampus) ja integroi samanaikaiset tutkimus- ja innovointiprosessit julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuteen. Konsepti perustuu systemaattiseen käyttäjien yhteiskehittämiseen, jossa yhdistyvät tutkimus- ja innovaatioprosessit. Nämä integroidaan luomalla yhdessä, tutkimalla, kokeilemalla ja arvioimalla innovatiivisia ideoita, skenaarioita, konsepteja ja niihin liittyviä teknologisia esineitä tosielämän käyttötappauksissa."

Living lab -yhteiskehittämisen ideana on luoda yrityksille ja muille toimijoille alusta, jossa on mahdollista testata laitteita ja uudenlaisia toimintatapoja. Ideana on pohtia yhdessä erilaisia toimintatapoja ratkaista haasteita. Toiminnan hyötynä on se, että ongelman edessä ei olla yksin, vaan haasteeseen voidaan ottaa luotettavasti mukaan yhteistyökumppanit. Näin voidaan yhteistyössä toimintoja kehittää eteenpäin. Living lab-toimintamalliajattelussa tutkimus ja kehittäminen mahdollistuvat monialaisen yhteiskehittämisen näkökulmasta esimerkiksi erilaisten käytännön kokeilujen kautta.

Yhteistyökumppaneiden etsimistä ja teknologiaan tutustumista

Loppuvuoden 2022 aikana Living lab- hankkeessa on kontaktoitu yhteistyötahoja (yritykset, yhdistykset ja järjestöt) ja keskusteltu heidän tarpeistaan ja kiinnostuksen kohteistaan yhteistyöhön. Lisäksi on luotu uusia verkostoja ja kontakteja yhteiskehittämiseksi. Joulukuun alussa toteutettiin benchmarkkaus-matka Seinäjoen ammattikorkeakouluun, jossa tutustuttiin paikalliseen Living lab-konseptiin. Kuvaamme tulevassa Pulssi-artikkelissa matkan antia ja sen herättämiä ajatuksia tarkemmin.

Hankkeessa toteutetaan työpajoja mm. sote-alalla käytettävästä teknologiasta. Teknologiatyöpajojen teemoja ovat esimerkiksi kuntoutuminen ja kuntoutus, etähoito- ja diagnostiikka sekä turvallisuuden ja aktiivisuuden seurannan teknologiat. Näiden avulla lisätään hankkeen toimijoiden kykyä teknologisten ratkaisuiden hyödyntämiseen oman toiminnan ja palveluiden kehittämisessä. Yhteisissä työpajoissa on mahdollista verkostoitua ja tehdä yhteistyötä muiden alueen toimijoiden kanssa sekä jakaa osaamista ja oppia muilta.

Ensimmäisen yhteiskehittämisen työpajan toteutimme joulukuun alkupuolella yhteistyössä SeeTrueTechnologies yrityksen, Siun soten puheterapiayksikön sekä muutaman yksityisen palveluntuottajan kanssa. Työpajassa kuulumme ja kokeilimme katseenseurantateknologian käyttöönottoa puheterapeutin työssä.

Lisää hyvinvointia ja terveyttä maakuntaan yhdessä tekemällä

Hankkeessa mukana oleville toimijoille järjestetään työpajoja myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen teemoilla. Työpajoissa päästään keskustelemaan ja ideoimaan ennaltaehkäisevien palveluiden kehittämisestä Pohjois-Karjalassa.

Ensimmäinen työpaja järjestetään 18.1.2023 yhteistyössä Karelian VaPa-hankkeen (Hyvinvointialan kumppanuuksilla vaikuttaviin palveluihin -hanke) sekä Siun soten kanssa.

Ensi vuoden aikana toteutetaan myös kansalaisille suunnattuja ”terveys- ja hyvinvointitapahtumia” yhteistyössä eri järjestötoimijoiden ja Karelian oppimisympäristö Tarmon opiskelijoiden kanssa. Tilaisuuksien teemat liittyvät Pohjois-Karjalan keskeisiin hyvinvointihaasteisiin kuten yksinäisyys, mielenterveys ja ylipaino.

Osaamisen kehittäminen etäsimulaation avulla pitkien välimatkojen maakunnassa

Hankkeessa kokeillaan ja kehitetään lähi- ja etäsimulaatiota henkilöstön osaamisen kehittämisessä yhteistyössä Pohjois-Karjalan pelastuslaitoksen kanssa. Pilotoinnin tavoitteena on saada kokemuksia isolle henkilöstömäärälle toteutettavasta hybridikoulutuksesta, jossa simulaatio toteutetaan Karelia-amk:n Tikkarinteen kampuksella ja etäyhteydellä on osallistujia eri puolilta maakuntaa.

Tulevaisuudessa etäsimulaatio voi olla organisaatioiden ja yritysten tarpeisiin kohdennettua palvelua, jota voidaan tarjota esimerkiksi eri alojen yritys-koulutus-tarpeisiin erityisesti pitkien välimatkojen alueilla.

Yhdessä ideoimaan uutta Living lab -toimintamallia

Living lab -toiminnan kehitystyö on vielä alkuvaiheessa, joten toivomme mahdollisimman paljon ajatusten vaihtoa niin Karelian henkilöstön ja opiskelijoiden kuin yhteistyökumppaneiden kanssa. Hankkeen toimintaan ovat tervetulleita mukaan laajalti erilaisilla taustoilla olevat toimijat. Hankkeessa saatujen oppien ja kokemusten pohjalta luodaan ehdotus siitä, millainen erityisesti Pohjois-Karjalan alueen Living lab -toimintamalli voisi tulevaisuudessa olla.

Lähteet:

Heikkanen, S. & Österberg, M. (toim.) 2012. Living lab ammattikorkeakoulussa. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-6619-17-0>

Karelia strategia 2020-2030. [karelia-strategia-2020-2030-2.pdf](https://karelia.fi/karelia-strategia-2020-2030-2.pdf)

Wikipedia. 2022. Living lab. https://en.wikipedia.org/wiki/Living_lab 14.12.2022

Vieläkö tarvitaan face to face -tutustumismatkoja?

Kirjoittaja:

Suvi Leppänen, projektiasiantuntija, Karelia-ammattikorkeakoulu

Joukko Sote Hyte Living Lab – Yhteiskehittämistä Pohjois-Karjalassa -hankkeen työryhmän jäseniä ja yhteistyökumppaneita vieraili joulukuun alussa Seinäjoen ammattikorkeakoulussa (SeAMK). Benchmarkkaus-matkan tavoitteena oli tutustua Seinäjoella luotuun Sote Living Lab -malliin.

Miksi Seinäjoelle?

Seinäjoen ammattikorkeakoulun Yhteiskehittämisen innovaatioita – SOTE Living Lab- hankkeen toiminta on alkanut syyskuussa 2021 ja jatkuu elokuun 2023 loppuun asti. Seinäjoki valikoitui tutustumiskohteeksi yhteneväisten hanketavoitteiden vuoksi. Lisäksi SeAMK:n Living Lab -hanke lähestyy loppuvaihettaan ja tästä syystä oli mielenkiintoista päästä kuulemaan, millaisia ajatuksia hankkeen aikana on syntynyt, ja millaisia käytäntöjä ja ympäristöjä hankkeessa on toteutettu.

Matkan suunnitteluvaiheessa pohdittiin, onko meidän tarpeen tavata seinäjokelaiset paikan päällä, vai onnistuisiko tapaaminen ja kuulumisten vaihto etäyhteydellä, kuten kuluneet lähivuodet ovat meidät pakotetusti opettaneet toimimaan. Vastaus tähän kysymykseen löytyy lukemalla tämä artikkeli loppuun asti.

Matka on pitkä ja luminen on tie...

Fyysisesti Seinäjoki sijaitsee Länsi-Suomessa yli 400 kilometrin etäisyydellä Joensuusta. Kulkuvälineeksemme valikoitui eri vaihtoehtojen jälkeen Savo-Karjalan linjan pikkubussi, jolla kymmenhenkinen seurueemme lähti matkaan torstaina puolen päivän aikaan. Erinomainen kuljettajamme Pekka takasi meille mahdollisuuden rauhalliseen työskentelyyn matkan aikana hankkeen teemojen parissa.

Olimme etukäteen pyytäneet kaikkia osallistujia palauttamaan sähköpostitse lyhyen esittelytekstin itseltään. Aloitimmekin matkan tutustumalla toisiimme arvuutellen, miten ennakkoon kirjoitetut tekstit yhdis-

SeAMK:n hankeväkeä ja vierailijoita simulaatiotilassa kuulemassa yliopettaja Mari Salminen-Tuomaalan kokemuksia simulaatioympäristöjen monipuolisista käyttömahdollisuuksista. Kuva: Piia Repo.

tyivät mukana oleviin henkilöihin. Samalla opimme toinen toisistamme jotain uutta. Jonkun työhistoriaan kuuluu esimerkiksi taksin ajaminen, toisen mielenkiinnon kohteena ovat lautapelit ja kolmannella raviurheilun seuraaminen.

Ajatusten kirjaaminen etukäteen toinäkökulmia tutustumiskäynnille

Seuraavaksi jakaannuimme pareittain pohtimaan, millaisia etukäteisajatuksia- ja kysymyksiä, odotuksia ja tavoitteita itse kullakin on matkan suhteen. Monessa vastauksessa tuli esille, että Living Lab -toiminta koettiin osittain uutena ja mielenkiintoisena teemana. Mietinnässä oli myös, miten Living Lab -toiminnalla voitaisiin parantaa sote-alan henkilöstön ja opiskelijoiden osaamista erityisesti digi- ja jalkautuvissa palveluissa. Osalla oli myös kiinnostusta nähdä, miten oppimisympäristö on mukana Living Lab -toiminnan kehityksessä ja miten opiskelijat on integroitu mukaan toimintaan.

Lähes kaikissa vastauksissa pidettiin tärkeänä verkostoitumista niin oman porukan kesken, kuin myös seinäjokelaisten kanssa. Teknologian osalta oli mielenkiintoista nähdä, millaista teknologiaa SeAMK:n Sote Living Lab -ympäristössä on käytössä. Monia kiinnosti myös saada selville, miten Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue on huomioitu ja miten hyvinvointialueen käynnistyminen on vaikuttanut työskentelyyn. Mielessä oli myös kysymyksiä siitä, mitä hyötyjä on saatu tuotettua hankkeessa mukana olleille yrityksille ja mitä haasteita kenties on kohdattu. Kaiken kaikkiaan haluttiin saada tietoa, miten Living Lab-toiminta on konseptoitu ja miten hankinnat on perusteltu. Lisäksi kaivattiin vinkkejä siihen, miten yhteistyökumppaneilta kerätään palautetta ja miten toimintaa on tarkoitus Seinäjoella tulevaisuudessa kehittää eteenpäin.

Living Lab – mitä se oikeastaan tarkoittaa?

Toisena teemana työparit pääsivät pohtimaan Living Lab-käsitteestä poimittujen tiivistelmien kautta sitä, miten he omasta näkökulmastaan tulkitsivat kyseisellä hetkellä Living Lab -käsitteen. Vastauksissa nousivat esille ketterät kokeilut, rohkeus kokeilla asioita, oppiminen muilta, verkostoitumisen merkityksen korostuminen, loppukäyttäjien mukaan ottaminen kokeiluihin, monialaisuus ja maakunnallisuus Pohjois-Karjalan alueella. Joissain vastauksissa tuotiin myös esille opinnäytetöiden hyödyntäminen teeman

ympäriillä sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen nostaminen teemana enemmän esille.

Robotit, älylaitteet ja teknologiset ratkaisut

Seuraava aamuna aloitimme tutustumisen SeAMK:n toimintaan. SeAMK:ssa on kuusi koulutusala, jotka pitävät sisällään 21 AMK-tutkinto-ohjelmaa ja 13 ylempää AMK-tutkinto-ohjelmaa. Koulutusalat ovat kulttuuriala, liiketalouden ala, luonnonvara-ala, ravitsemusala, sosiaali- ja terveysala ja tekniikan ala. Opiskelijoita on noin 5 000, joista 10 % on kansainvälisiä tutkinto-opiskelijoita. Henkilökuntaa SeAMKissa on noin 400. (SeAMK)

Sote Living Lab -tilassa meitä oli hankehenkilöstön lisäksi vastaanottamassa humanoidirobotti Pepper. Se on ”maailman ensimmäinen humanoidirobotti, joka pystyy tunnistamaan kasvot ja ihmisen keskeiset tunteet. Pepper on suunniteltu vuorovaikutukseen ihmisten kanssa mahdollisimman luonnollisella tavalla vuoropuhelun ja kosketusnäytön avulla” (Aldebaran). Meitä Pepper viihdytti kertomalla vitsejä ja kommentoimalla välillä ”moi moi!”.

Seinäjoen Sote Living Lab -hanketiimiin kuuluu projektipäällikön lisäksi asiantuntijoita sote- ja hyvinvointiteknologian alalta. Moniammatillisesta työkokemuksesta on koettu olleen hankkeessa vahva etu. Esimerkiksi loppukäyttäjän eli asiakkaan näkökulmasta monia haasteelliseksi koettuja kysymyksiä on osattu tarkastella monialaisesti jo suunnitteluvaiheessa.

Humanoidirobotti Pepper SeAMK:n tiloissa. Kuva: Suvi Leppänen.

Sote Living Lab -tilan ”makuuhuone”, jossa on mahdollisuus kokeilla erilaisia teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi liiketunnistimia. Kuva: Suvi Leppänen.

”Yhteiskehittämisellä innovaatioita – SOTE Living Lab -hankkeessa luodaan prosessimalli teknologiayritysten sekä sosiaali- ja terveysalan yritysten, julkisten toimijoiden, järjestöjen, korkeakoulun ja kansalaisten väliselle hyvinvointi-, sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteiskehittämiselle” (SeAMK 2021). Seinäjoen Sote Living Lab-tilat ovat rakennettu niin, että ne tarjoavat mahdollisuuden eri toimijoille päästä kokeilemaan ja kehittämään yhdessä haluttuja toimintoja. Opetuskäyttöön tarkoitettujen tilojen lisäksi, simulaatiotilat ja opiskelijatyöhön tarkoitettu Wellbeing Labs-työtila (vastaava kuin oppimisympäristö Tarmo Kareliassa) sijaitsevat lähellä ja ovat helposti kaikkien opiskelijoiden kuin myös henkilökunnan saatavilla.

SOTE Living Lab-tilaan on koottu erilaisia teknologisia ratkaisuja, kuten Yeti-taulutelevisio, esimerkkimakuuhuone erilaisine teknologisine sensoriratkaisuineen sekä erilaisia robotteja kuten robottirollaattori. Tiloissa olevaa teknologiaa on myös mahdollista lainata esimerkiksi järjestöille, joiden kautta loppukäyttäjät eli asiakkaat pääsevät niitä kokeilemaan ja antamaan niistä palautetta.

Yrityksillä on myös mahdollisuus antaa kokeiluun Living Lab-tilaan omia tuotteita opiskelijoiden käyttöön. Tällöin opiskelijat pääsevät kokeilemaan ja testaamaan tuotteita ja yritykset puolestaan saavat itselleen arvokasta tietoa tuotteen käyttömahdollisuuksista ja kehitettävistä toiminnoista. Hankkeen tavoitteena onkin ”tavoitella laajaa toimijaverkostoa, joka yhdessä toimien luo ratkaisuja kompleksisten ja haastavien ilmiöiden ymmärtämiseen sekä uusien

ratkaisujen tutkimiseen ja kehittämiseen”. SOTE living Lab-hankkeen aikana seinäjokelaisten toteuttavat esimerkiksi Etäohjauksen ja sisällön tuotannon työpajoja sekä Virtuaalitodellisuuden ja hyvinvointiteknologian esittelyjä. (SeAMK 2021)

Kotimatalla pohdittiin tutustumiskäynnin antia

Lounaan jälkeen lähdimme paluumatkalle kohti Joensuuta. Jokainen sai alkumatkasta hetken aikaa itsekseen miettiä ja kirjata ylös millaisia ajatuksia käynnistä jäi päällimmäisenä mieleen, mikä yllätti positiivisesti tai mietitytti erityisesti. Lähes kaikissa vastauksissa korostui se, että tutustumiskäyntiä pidettiin kiinnostavana, hyödyllisenä ja sen koettiin antavan omaan työhön uusia näkökulmia. Useissa vastauksissa pidettiin tärkeänä sitä, että Seinäjoen hanketiimissä oli monialaista osaamista. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että opiskelijat pääsevät vahvasti mukaan Living Lab -toimintaan ja kehittämistyöhön yhdessä yritysten sekä asiakkaiden kanssa. Teknologia ja sen osaaminen korostui ja se onkin selkeästi nykypäivää sekä tulevaisuutta. Samanaikaisesti kuitenkin pohdittiin investointien merkitystä, mihin ja minkä tyyppiseen teknologiaan kannattaa sijoittaa?

Vuosi 2023 ja hyvinvointialueiden käynnistyminen tuo varmasti eri alueille omat haasteensa. Miten esimerkiksi saadaan yrityksiä, järjestöjä sekä julkisen sektorin toimijoita mukaan sitoutumaan kehittämistyöhön yhdessä oppilaitosten kanssa? Kehittäminen ja uusien ratkaisujen kokeilut ovat väistämättä edessä, kun sosiaali- ja terveys- sekä hyvinvointipalveluja

Karelian Sote hyte Living Lab – yhteiskehittämistä Pohjois-karjalassa hankkeen projektipäällikkö Jaana Kurki tutustuu Paro-hyljerobottiin. Kuva: Suvi Leppänen.

pyritään turvaamaan kuntalaisille. Joissakin vastauksissa pohdittiinkin, miten etäohjauksella tapahtuvaa toimintaa voitaisiin vielä entistä enemmän toteuttaa niin sote-alan käytännön työelämässä kuin opiskelijoiden osaamisen kehittämisessä?

Viimeisenä paritehtävän aiheena oli ideoida vapaasti Living Lab -teemaa Pohjois-Karjalaan ja Karelian toimintaan. Selkeästi useimmissa vastauksissa nousi esille monialaisuuden ja -ammattillisuuden hyödyntäminen sekä verkostoyhteistyö. Tärkeänä nähtiin, että toimintaan saadaan mukaan sitoutuvat yhteistyökumppanit ja toiminnassa huomioidaan koko maakunnan alue. Pohdittiin myös jo olemassa olevia hyviä käytänteitä ja niiden hyödyntämistä, palveluiden esille nostamista sekä jalkautuvia/liikkuvia palveluita.

Yhteisenä ajatuksena oli myös toiminnan nimeäminen sellaiseksi, että se kuvaa palveluja mahdollisimman kattavasti.

Bussi kaartoi Karelian pihamaalle perjantai-iltana kello 19. Matkaa suunniteltaessa oli hanketiimissä esitetty kysymys, tarvitaanko vielä face-to-face -kohtaamisia tutustumismatkojen muodossa? Yhteinen vastauksemme oli selvä: Kyllä tarvitaan! Vaikka benchmarkkaus-matkamme oli ajallisesti lyhyt ja tiivis, matka paikanpäälle Seinäjoelle kannatti. Tutustuminen uusiin ihmisiin ja ajatusten vaihto sekä fyysiseen toimintaympäristöön tutustuminen toimii eri tavalla live-kohtaamisissa. Toimiva idea on myös hyödyntää matkustaminen sopivassa määrin yhteiseen työskentelyyn ja teemojen pohtimiseen, kun asiat ovat muutenkin tuoreessa muistissa. Jatkossa yhteydenpito ja ajatusten vaihtaminen onnistuu ilman muuta myös etänä.

Digillä pääsee kaikki mukaan!

Kirjoittajat:

Jaana Kurki, projektipäällikkö, Karelia-ammattikorkeakoulu

Suvi Leppänen, projektiasiantuntija, Karelia-ammattikorkeakoulu

Living lab -hanke (Sote Hyte Living Lab – Yhteiskehittämistä Pohjois-Karjalassa) järjesti yhteistyössä outokumpulaisen Aistikanava-yrityksen kanssa kahden viikon Taikaseinä-laitteiston kokeilun keväällä 2023. Ensimmäisen viikon aikana laitteisto oli testattavana Joensuussa vammaispalvelulain mukaista palveluasumista järjestävässä Validiassa. Päivätoiminnan asiakkaat pääsivät kokeilemaan Taikaseinää useampana päivänä ja antamaan arvokasta käyttäjäpalautetta. Living lab -hankkeessa mukana olevat toimijat sekä joukko kiinnostuneita Karelian ja Riverian soite-alan opiskelijoita sekä opettajia pääsivät puolestaan tutustumaan Taikaseinään toisella kokeiluvierokolla useampana eri ajankohtana päivätoiminnan tiloissa ja Karelia-ammattikorkeakoulun kampuksella.

Moniaistista pelaamista samanaikaisesti useamman henkilön kanssa

Tapasimme Validian esihenkilöt Living lab -yhteistyön suunnittelun merkeissä ensimmäistä kertaa joulukuussa 2022. Keskustelimme tuolloin alustavasti, että toteuttaisimme pienimuotoisen asiakkaiden toimintakykyä tukevan teknologiakokeilun aidossa asiakasympäristössä. Keskustelua jatkettiin pitkin kevättä samalla, kun jatkoimme soveltuvan teknologian etsimistä Living Lab-kokeiluun.

Huhtikuun alussa vierailimme Living lab -hankkeen projektitiimillä Aistikanavan tiloissa yrittäjä Esko Vihavan luona Outokummussa ja tutustuimme ensimmäistä kertaa Taikaseinä-nimiseen ratkaisuun. Magic Mirror™ -Taikaseinä auttaa fyysisen toiminnan lisäksi kehittämään vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitoja luovan ja moniaistisen pelaamisen keinoin. Tavoitteena onkin löytää jokaiselle oma esteetön tapa osallistua pelaamiseen mukaan. Samanaikaisesti toiminnassa voi olla yhtä aikaa mukana 1-6 henkilöä. Pelaamiseen ei tarvita erillisiä ohjaimia vaan omaa kehoa tai eri kehonosia käyttämällä voi kukin osal-

Taikaseinä-laitteisto painaa kuljetuslaatikkoineen noin 70kg. Se on helposti siirrettävissä paikasta toiseen ja tarvitsee noin 3x3 metrisen vaalean seinäpinnan, johon ohjelmisto heijastetaan.

listua tasavertaisesti mukaan toimintaan. Laitteisto kuitenkin mahdollistaa myös tarvittaessa katseen, puheen, kytkimien, kosketuksen, peliohjainten, hiiren ja näppäimistön käyttämisen. Lisätietoja Taikaseinäs-tä Aistikanavan sivuilta.

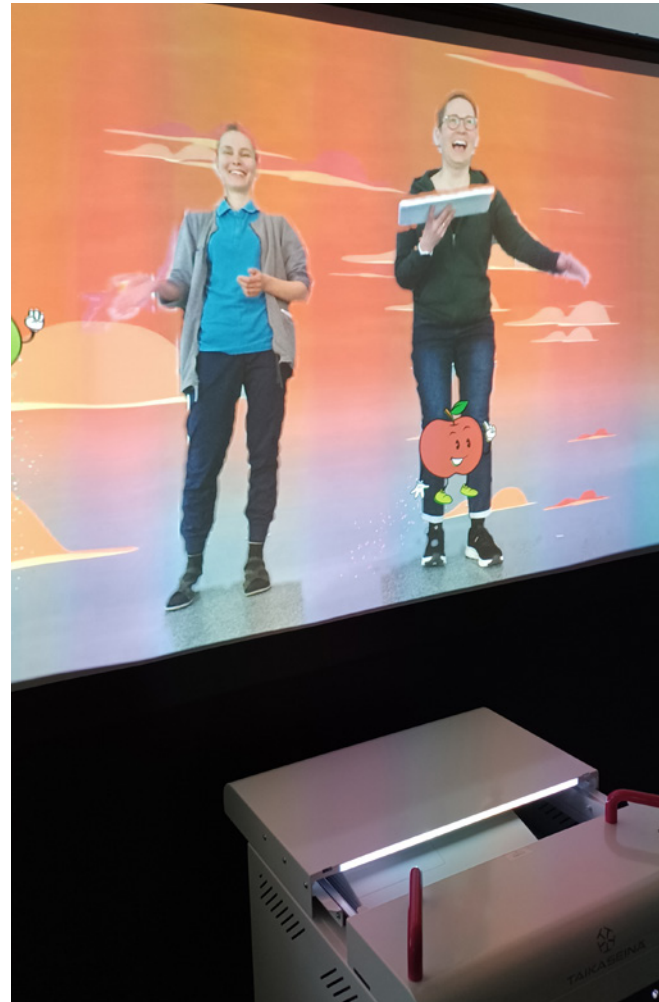
Tutustumiskäynnillä huomasimme, että laitteiston tarjoamat sovellukset mahdollistavat toimintakyvyltään eritasoisten osallistujien yhdessä toimimisen ja pelaamisen erilaisissa ympäristöissä. Innostuimme ajatuksesta lähteä testaamaan Taikaseinää yhdessä päivätoiminnan asiakkaiden kanssa. Kun myös Aistikanavan yrittäjä kiinnostui yhteistyöstä, pääsimme varsinaisessa kokeilun suunnittelussa käyntiin.

Suunnittelusta ripeästi käytännön toteutukseen

Teknologia-kokeilun toteuttaminen aidossa toimintaympäristössä loppukäyttäjäasiakkaiden kanssa vaatii huolellista suunnittelua. Toisaalta itse suunnitteluvaiheen ei ole tarkoitus viedä kohtuuttomasti kenenkään osapuolen aikaa tai olla prosessina liian pitkä, jotta myös toteutusvaiheeseen ja kokeilun arviointiin on riittävästi aikaa. Varmistimme heti alkuun päivätoiminnan ohjaajan kanssa esimerkiksi laitteiston säilytykseen liittyvät asiat, kokeilun aikataulutuksen ja kokeilusta tiedottamisen asiakkaille. Hyödynsimme suunnittelussa Karelia-ammattikorkeakoulun ja Keski-Karjalan kehitysyritys KETI:n keväällä 2023 päättyneessä VaPa-hankkeessa käytössä ollut kokeilusuunnitelmapohjaa, joka oli laadittu Valtioneuvoston Opas kokeilujen tukijalle ja Kuntaliiton Kokeilijan starttipaketti -oppaita mukaillen. Kokeilusuunnitelmapohjan avulla laadimme päivätoiminnan ohjaajan kanssa kokeilun yhteiset tavoitteet.

Tavoitteeksi asetettiin ohjaajan ja asiakkaiden mahdollisuus tutustua uuteen teknologiaan. Ohjaajan näkökulmasta tavoitteena oli saada käytännön kokemuksia teknologian käytöstä osana asiakkaiden toimintakyvyn ylläpitoa. Lisäksi tavoitteena oli testata, tuoko Taikaseinä mielekäästä ja erilaista tekemistä päivätoiminnan arkeen ja miten se toimii sosiaalisten tilanteiden mahdollistajana ryhmässä.

Huhtikuun viimeisellä viikolla Taikaseinää kokeiltiin Validian päivätoiminnan ryhmässä neljänä eri arkipäivänä noin tunnin verran kerrallaan. Päivätoiminnan asiakkaista kahdeksan innostui testaamaan laitteistoa käytännössä. Yhteensä viikon aikana tutustumiskäyntejä oli parikymmentä. Osa asiakkaista ei välttämättä osallistunut itse laitteiston käyttöön,

Päivätoiminnan ohjaaja Jonna Tolppanen ja projektiasiantuntija Suvu Leppänen testiasiaikkaina. Uusia teknologisia ratkaisuja on tärkeää testata ensin itse, jotta hahmottaa laitteen toiminnan käyttäjän näkökulmasta.

mutta he olivat silti mukana seuraamassa muiden toimintaa. Erilaisia sisältöjä kokeiltiin hyvin monipuolisesti. Suosituimmiksi sisällöiksi nousivat toiminnalliset pelit, joissa asiakas näki itsensä pelimaailman sisällä. Eräs asiakas kommentoi: "oli parempi, kun näki itsensä pelimaailman sisällä, jolloin hahmotti helpommin, missä omat kädet tai jalat liikkuvat". Asiakas kertoi, että tuntui kuin katsoisi itseään peilistä. Lisäksi yhtenä päivänä kokeiltiin rentouttavia sisältöjä ja ne koettiin mukavana vaihtoehtona esim. musiikille.

Kokeilussa mukana olleet asiakkaat antoivat seuraavanlaisia palautteita: "Monipuolista liikuntaa ja uutta tekemistä". Jonkun mielestä "tätä voisi silloin tällöin käyttää". Yhdessä käyttäjien kanssa huomattiin myös, että laitteiston käyttö onnistui pyörätuolilla liikkuen, vaikka kehoa ei muuten niinkään pystyisi liikkuttamaan. Kommenttina oli myös, että "parhaimpia ohjelmia olivat ne, joissa täytyy tehdä jotain (liikkua tai tavoitella jotakin käsillä tai jaloilla)".

Palautetta saatiin myös Taikaseinä-laitteiston kehitystyön ideoiksi. Päivätoiminnan ohjaajan näkökulmasta Taikaseinä mahdollistaa asiakkaille mukavaa ja erilaista tekemistä. Teknologian testaaminen oli myös mielekäästä ja asiakkaat tykkäsivät kokeiluviikosta. Kokeilun toteuttamista edesauttoi myös teknologian helppokäyttöisyys. Taikaseinä-laitteisto mahdollisti päivätoiminnan arkeen sellaista toistuvaa liikettä tai toimintaa, jota ei muuten välttämättä tulisi tehtyä esim. pyörätuolissa istuen. Mielenkiintoista oli myös huomata, miten Taikaseinä-kokeilu viritti mukavia keskusteluja laitteiston käytön aikana. Taikaseinän kaltaiset ratkaisut voivat siis tuoda myös yhteisöllistä tekemistä ja lisätä vuorovaikutusta erilaisissa ryhmätoiminnoissa.

Kokeiluviikon päätteeksi järjestimme työpajan hankkeen työelämäkumppaneille Validian päivätoiminnan tiloissa. Työelämäyhteistyökumppaneita osallistui viisi henkilöä. He saivat kuulla asiakkaan kertomana kokemuksia laitteiston käytöstä sekä myös ohjaajan tekemistä havainnoista. Tämän lisäksi kaikilla oli mahdollisuus kokeilla laitteiston käyttöä myös itse. Laitteisto ei ollut osallistujille aiemmin tuttu, joten uuden teknologian kokeilua pidettiin hyödyllisenä. Työpajassa pohdittiin yhdessä Taikaseinän mahdollisuuksia eri kohderyhmille ja erilaisiin toimintaympäristöihin. Taikaseinän yksi selkeä etu on, että se sopii toimintakyvyltään erilaisille asiakkaille ja myös hyvin eri-ikäisille ihmisille lapsista ikäihmisiin. Taikaseinän kasaaminen ja siirtäminen on suhteellisen vaivatonta, jolloin sitä on helppoa vaihtaa esimerkiksi yksiköstä toiseen.

Kampusviikolla testaajia riitti tasaisesti eri päiville

Karelia-amk:n kampuksella Taikaseinää testattiin kolmena eri päivänä toukokuun alussa. Järjestimme kaikille avoimen pop up -tyyppisen tilaisuuden, johon pystyi tulemaan omien aikataulujen mukaan pistäytymään tai viihtymään vähän pidemmäksi aikaa. Osallistujia oli yhteensä 104 henkilöä ja he olivat pääosin Karelian ja Riverian sote-alan opiskelijoita ja opettajia. Myös kansainvälisiä opiskelijoita oli mukana, joten projektihenkilöstö pääsi harjoittelemaan laitteiston käytön ohjausta myös englanniksi.

Työelämäkumppaneiden työpajaan ja Karelian kokeiluviikolle osallistuneilta kerättiin palautetta QR-koodin kautta. Kyselyyn vastasi 39 henkilöä. Meitä kiinnosti kovasti tietää, miten ja mistä osallistujat olivat kuulleet Taikaseinä-kokeilusta. Työelämäkumppaneista,

Karelian henkilöstöstä sekä Riverian opettajista suurin osa oli saanut tiedon joko sähköpostitse tai tietona toiselta henkilöltä. Molempien oppilaitosten opiskelijoista puolestaan suurin osa kertoi vastauksissa saaneensa tiedon oman opettajansa kautta ja pääosin he tulivatkin tutustumaan laitteeseen oppituntiansa aikana.

Kokeilujen palautteeseen vastanneista vain kahdella oli aikaisempaa kokemusta tai tietoa Taikaseinän toiminnasta. Suurin osa kävijöistä oli sitä mieltä, että kokeilu oli hyödyllinen ja mahdollisuuksia tutustua monipuolisesti erilaisiin sosiaali- ja terveysalan teknologioihin pidettiin tärkeänä. Suurin osa toivoisi kokeilun tapahtuvan itselle sopivana ajankohtana,

Taikaseinää ohjataan erillisellä tablettitietokoneella tai tietokoneen näppäimistöllä. Itse ohjelma on varsin helppokäyttöinen.

oppituntien puitteissa tai yhdessä asiakkaiden kanssa osana arjen työtä.

Muutammat opiskelijat innostuivat tulemaan kokeilun mukaan paikan päälle kampuksella olleen seinämainoksen perusteella, mikä osoittaa opiskelijoilta aloitteellisuutta ja aitoa kiinnostusta uusien teknologioiden hyödyntämiseen sote-alalla. Tämä sai meidät miettimään, että ehkä meillä voisi olla kampuksella jatkossa enemmänkin vastaavia teknologian tutustumis- ja testausmahdollisuuksia tarjolla myös oppituntien ulkopuolella. Vastaavat tilaisuudet voisivat tuoda yhteen erityisesti teknologiasta kiinnostuneita sote-alan opiskelijoita, jotka voisivat olla innostuneita lähtemään mukaan esimerkiksi Living lab -toimintaan.

Testaajien kommentteja kampusviikolta:

”Kiva toiminnallinen innovaatio!”

”Hiki tuli ja hauskaa oli”

”Very good I like it”

”Ihan loistavaa tämä living lab toiminta, kiva päästä tutustumaan erilaisiin teknologioihin!”

Mitä Taikaseinä -kokeilusta opittiin?

Joulukuussa 2022 julkaisimme Pulssi-artikkelin Living lab – Yhteiskehittämisen mahdollisuuksia Pohjois-Karjalan alueella, jossa kerroimme mistä Living lab -toimintamallissa on kyse. Kevään 2023 aikana olemme ideoineet, mitä Living lab-toiminta Kareliassa käytännössä tarkoittaa hankkeessa mukana oleville eri toimijoille kuten alueen sote- ja hyvinvointialan yrityksille ja järjestötoimijoille sekä muille yhteistyökumppaneillemme koko maakunnan alueella. Taikaseinä-kokeilu yhteistyössä Validian ja Aistikanavan kanssa on käytännössä meidän ensimmäinen isompi yhteiskehittämisen prosessi ja teknologiakokeilu. Prosessin suunnittelu alkoi jo alkuvuodesta yhteistyökumppaneiden etsimisellä. Koska meillä ei ollut vielä ”valmista” työelämänyhteistyöverkostoa olemassa niin tämä vaihe otti luonnollisesti oman aikansa. Kun sopivat kumppanit löytyivät, suunnittelu eteni varsin vauhdikkaasti.

Järjestimme yhteisen palautekeskustelun muutama viikko kokeilun jälkeen. Aistikanavan yrittäjä Esko Vihava koki suunnittelu- ja toteutusprosessin sujuvana. Nopeasta aikataulutusta huolimatta käytännön

toimet saatiin soviteltua hyvin yhteen. Päivätoiminnan ohjaaja Jonna Tolppanen kertoi, että kokeilu oli kokonaisuutena kiva juttu. Hän ei kokenut kokeilua kuormittavana, koska ohjausta ja tukea teknologian käyttöön oli koko ajan saatavissa. Varhaisempi kokeilusta tiedottaminen olisi ollut hyvä, vaikka lopulta nopeallakin aikataululla selvittiin. Viestinnän merkitystä ei siis voi liikaa korostaa, mikä on meille hyvä oppi jatkoon.

Aluksi meillä oli tavoitteena saada myös Karelian ja Riverian sote-alan opiskelijoita mukaan harjoitteluun laitteiston käyttöä ja ohjaustilanteita loppukäyttäjäasiakkaiden kanssa. Olimme miettineet, että viisi opiskelijaa olisi mahtunut yhdellä kertaa mukaan asiakasohjaustilanteisiin, mutta jälkikäteen ajateltuna päivätoiminnan tilan kokoon nähden noin 2 – 3 opiskelijaa olisi ollut optimaalisempi. Lopulta totesimme, että opiskelijoiden mukaan saaminen olisi vaatinut pidemmän prosessin, joten tällä kertaa emme vielä saaneet vietyä opiskelijoita ja loppukäyttäjiä yhteen.

Jatkoa ajatellen meille kuitenkin syntyi hyviä ideoita, miten toteuttaa kokeilu yhteistyössä opiskelijoiden kanssa. Opiskelijoiden on tärkeä päästä tutustumaan erilaisiin sote-alalla jo käytössä oleviin tai sinne suunnitella oleviin ratkaisuihin mahdollisimman monipuolisesti jo opiskeluaikana niin toisella asteella kuin ammattikorkeakoulussa. Teknologia-kokeilut voisivat tuoda lisää mahdollisuuksia ohjaustilanteiden harjoitteluun käytännössä ja ymmärrystä teknologian hyödyntämiseen sote-alan asiakastyössä.

Opiskelijoiden kommentteissa nousi esille, että on mukavaa, että on tarjolla uusia mahdollisuuksia tutustua teknologiaan. Lisäksi liikkuminen ja teknologian kokeilu nähtiin kivana vaihteluna pitkien luentojen väliin eli voisi sopia vaikka välituntiohjelmaksi. Lisäksi opiskelijat kokivat, että teknologiana tutustumismahdollisuuksia kaivataan nykyistä enemmän, koska kentällä ei välttämättä pääse tutustumaan tai kokeilemaan teknologiaa tarpeeksi monipuolisesti.

Matalan kynnyksen mahdollisuuksia uuden teknologian kokeiluun tarvi-taan

Living lab -hankkeen näkökulmasta kokeilu oli aivan ainutlaatuinen oppimisprosessi. Huomasimme heti, että on tärkeää, että kokeilun aikana jonkun henkilön on aina oltava ohjaamassa ja kertomassa laitteiston käytöstä. Ei riitä, että uusi teknologiaratkaisu ns.

seisoo jossain nurkassa. Varsinaisen teknologian testaamisen lisäksi on tärkeää käydä vuoropuhelua teknologiaan tutustuvien kanssa siitä, miten ratkaisu taipuu eri kohderyhmille ja eri käyttäjille. Asiakkaiden, sote-ammattilaisten, opettajien ja opiskelijoiden kanssa vuoropuhelua on tietysti käytävä vielä eri näkökulmista. Asiakkaiden kanssa korostuu ehkä enemmän esim. käytettävyy- ja saavutettavuusnäkökulmat, kun taas alan ammattilaisten ja opiskelijoiden kanssa sitten erityisesti esimerkiksi ohjauksen näkökulma on keskiössä.

Kaiken kaikkiaan kokeilu oli onnistunut ja vahvisti käsitystä, että uusia teknologiakokeiluja tullaan tekemään Living lab -toiminnassa jatkossakin. Matalan kynnyksen pop up -tilaisuuksien avulla voisi esimerkiksi jalkautua eri puolille maakuntaa ja tarjota uusia kokemuksia digin parissa kaiken ikäisille kansalaisille. Samalla sote-alan opiskelijat saisivat harjoitella ohjaustilanteita uusia teknologisia ratkaisuja hyödyntäen. Työelämäkumppanien näkökulmasta tämän tyyppiset kokeilut tarjoavat erilaisia verkostoitumismahdollisuuksia ja ennen kaikkea ideoita ja syötteitä oman yrityksen tai organisaation toiminnan ja palveluiden kehittämiseksi teknologisten ratkaisujen avulla.

Lähteet:

Aistikanava. www.aistikanava.fi

Leppänen, A., Ripatti, H. & Jäppinen, T. 2017. Kokeilijan starttipaketti. Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2017/1867-kokeilijan-starttipaketti> 2.6.2023

Aarninsalo, L., Hokkanen, V., Vesterinen, M. 2019. Kokeiluluotsi – opas kokeilujen tukijalle. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2019:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-685-0> 2.6.2023

Matalan kynnyksen kokeilujen kautta virtuaalitodellisuuden makuun

Kirjoittajat:

Suvi Leppänen, projektiasiantuntija, Karelia-ammattikorkeakoulu

Outi Santaniemi, projektiasiantuntija, Karelia-ammattikorkeakoulu

Merenalaisen maailmaan sukeltaminen, avaruuden ihmeiden tarkastelu tai dinosaurusten maailmaan aikamatkailu – tämä kaikki on mahdollista saavuttaa virtuaalilasien ja niille ladatun sovelluksen kautta. Karelia-ammattikorkeakoulun Sote Hyte Living Lab – yhteiskehittämistä Pohjois-Karjalassa -hankkeessa olemme kevään ja kesän 2023 aikana mahdollistaneet matalan kynnyksen tutustumismahdollisuuksia VR-lasien käyttöön sote-alalla työskenteleville henkilöille, yrittäjille, alan opiskelijoille ja opettajille. Kokeilumahdollisuus on otettu innostuneesti vastaan ja tavoitimme työpajoissa useita virtuaalitodellisuudesta kiinnostuneita henkilöitä.

Virtuaalitodellisuuden täyttää potentiaalia ei vielä osata täysin hyödyntää sote-alalla

Kansalaisille suunnattujen perinteisten sosiaali- ja terveyspalveluiden rinnalla kohtamme yhä useammin erilaisia digitaalisia palveluja. Näiden palvelujen saavuttamiseksi tarvitsemme ajan tasalla olevaa teknologiaa tai digiosaamista sekä palvelujen käyttöön soveltuvia välineitä. Sähköisten palvelujen kehittyminen tarkoittaa myös jatkuvaa oppimistarvetta ja uudenaikaisien toimintatapojen omaksumista.

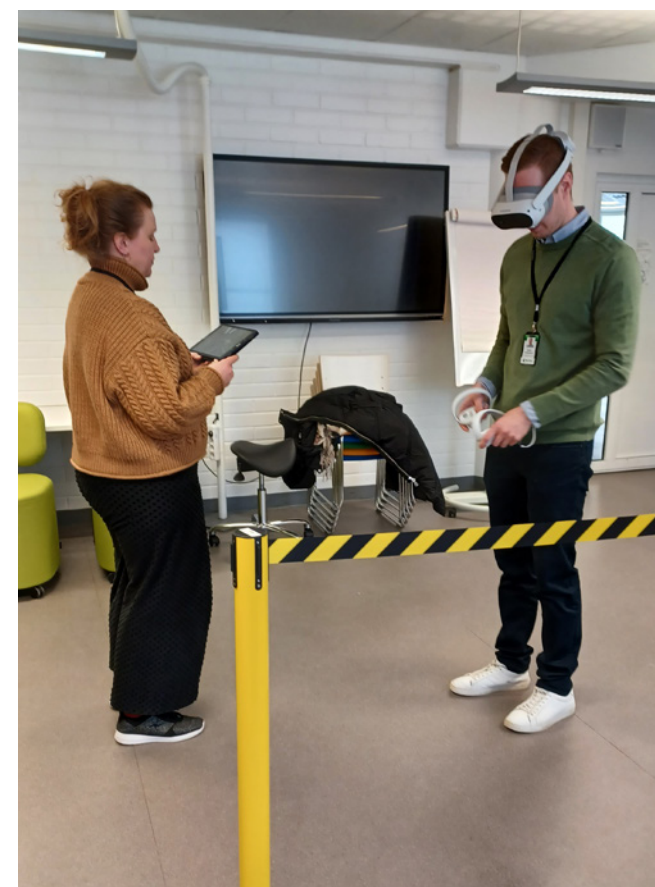
Viime vuosien aikana myös virtuaalitodellisuus (Virtual Reality, VR) on tullut yhä enenevässä määrin lähemmäksi meitä kaikkia. Wikipedian (2023) määritelmän mukaan ”Virtuaaliympäristö voi joko pyrkiä simuloimaan jotakin todellista ympäristöä tai se voi luoda täysin kuvitteellisen ympäristön.” Terveysalalla virtuaalitodellisuutta on hyödynnetty esimerkiksi puheterapiassa, toimintaterapiassa ja neuropsykologiassa (Koho 2020).

Virtuaalitodellisuus ja lisätty todellisuus (Augmented Reality, AR) ovat tulleet viime vuosina myös mielen-terveyden hoitamiseen, kuten esimerkiksi viemään ajatukset pois ahdistuneisuudesta tai ehkäisemään haitallista toimintaa, kuten päihteiden käyttöä tai itsetuhoisuutta. VR-ympäristö voi toimia myös rentoutumisen tukena hyödyntäen esimerkiksi luontomaisemia, luonnonääniä, musiikkia tai pelillisiä elementtejä (THL 2023).

Oppimisen näkökulmasta tarkasteltuna virtuaalitodellisuus voi tarjota oppijalle mahdollisuuden kokea ja harjoitella todentuntuisesti, miten jokin asia kuuluisi tehdä, ja antaa tätä kautta valmiuden toteuttaa sama tosielämässä. Esimerkiksi kädentaitoja vaativia asioita voidaan harjoitella VR-ympäristöissä. Psy-

Työpajoissa kokeiltavana olleet Metan Oculus Quest 2 -lasit.

Sote Hyte Living Lab- hankkeen projektiasiantuntija Outi Santaniemi opastaa projektipäällikkö Anssi Kekkosta (Osaajia harvaan asutulle alueelle-hanke) Pico 4 -virtuaalilasien käyttöön.

kiatristen sairaanhoitajien koulutuksessa virtuaalitodellisuutta voitaisiin hyödyntää oman toiminnan tarkasteluun hoitotilanteissa ja potilaan asemaan samaistumisessa. ”Kun voidaan hyödyntää monia aisteja oppimisessa ja perustaa oppiminen lihasmuistiin ottaen avuksi ohjaimet ja liikkeentunnistuslaitteet, kuormittaa se vähemmän oppijan kognitiota”. (Hemminki-Reijonen 2021.)

VR-teknologiakokeilut saavuttivat innostuneen vastaanoton

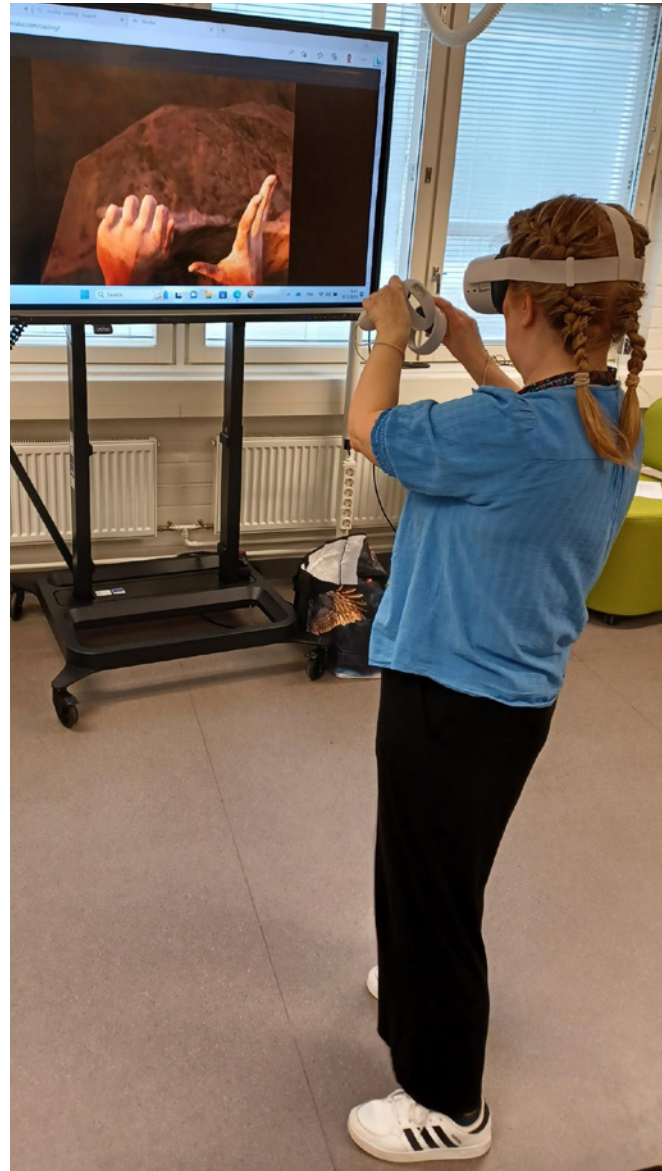
Sote Hyte Living Lab -hankkeessa toteutamme erilaisia teknologisia kokeiluja yhdessä työelämäkumppaneidemme kanssa. Aikaisemmissa tapahtumissamme on ollut mahdollista päästä tutustumaan esimerkiksi katseenseurantateknologiaan, etäavustautopalveluihin sekä arkea tukeviin teknologisiin ratkaisuihin. VR-teknologiakokeiluiden kautta halusimme tarjota hankkeen työelämäkumppaneiden lisäksi Karelian opetus- ja hankehenkilöstölle sekä opiskelijoille mahdollisuuden päästä tutustumaan matalalla kynnyksellä virtuaalitodellisuudessa toimimiseen.

Työpajat toteutettiin maaliskuu-toukokuun aikana yhteensä viitenä eri kertana. Jokaiseen työpajaan otettiin mukaan maksimissaan kuusi henkilöä ennakkoilmoittautumisen perusteella. Tällä osallistujamäärän rajaamisella halusimme varmistaa, että jokainen osallistuja pääsee kokeilemaan rauhassa tutustumista erilaisiin virtuaaliympäristöihin. Työpajat saavuttivat hyvän suosion ja kaikissa viidessä työpajassa oli osallistujia yhteensä 20 henkilöä. Työpajoissa käytössämme oli kahdet eri lasit (Pico 4 ja Quest 2), jotka saimme käyttööme Karelian Tulevaisuuden Työ -hankkeen kautta. Osallistujilla oli mahdollisuus päästä kokeilemaan VR-lasien kautta esimerkiksi erilaisia urheilupelejä, luontoympäristöjä sekä hoitoalan harjoitusympäristöjä.

Aloitimme kaikkien tutustujien kanssa Nature Treks -sovelluksesta, jossa VR-lasien käyttäjä pääsee tutustumaan haluamaansa mallinnettuun luontoympäristöön, esimerkiksi ihastelemaan auringonlaskua metsään, vierailemaan savannilla norsujen ja seeprojen seuraan tai lumoutumaan talvisesta luonnosta. Tämän jälkeen henkilö sai valita kokeiltavakseen nopeampitempoisesta pelimaailmasta esimerkiksi tennistä, keilausta (All in One Sports), kiipeilyä vuoren rinteillä (The Climb 2) tai rytmikästä liikettä (Hitstream). Kyseiset pelit ovat ladattavissa VR-lasien sovelluskaupoista. Mahdollisuutena oli myös tutustua Päijät-Soten Kohti-hankkeessa toteutettuihin kotihoidon virtuaaliin harjoitusympäristöihin. Ympäristöt oli saatu käyttöön Karelian ESR-rahoitteisen Tulevaisuuden työ -hankkeen kautta, jonka yksi kehittäjäopettaja on ollut mukana sisällön asiantuntijana ideoimassa sisältöä. Poikkeuksetta lähes jokainen kävijä alkoi oman kokeilunsa perusteella miettiä, miten VR-teknologiaa voisi soveltaa omassa työssä. Tästä meille syntyiikin työpajoissa hienoja ja monipuolisia keskusteluja.

Jokaisessa työpajassa pyysimme osallistujilta palautetta QR-koodin kautta. Vastauksia saimme yhteensä 16 kappaletta. Valtaosa vastaajista koki osallistumisensa VR-tilaisuuteen sekä myös teeman itsellensä hyödyllisenä. Keskusteluissa ja havaintoina, joita teimme VR-työpajoissa, nousi selkeästi esille innostus ja mielenkiinto aihetta kohtaan. Osa myös jännitti, sillä suurimmalle osalle osallistujista ”pelimaailma ohjauksapuloineen” oli vierasta, eikä virtuaalitodellisuuskään ollut monelle tuttu kuin mielikuvien kautta. Pääosin vastaajat olivat tyytyväisiä päästessään testaamaan lasien käyttöä ja tutustumaan erilaisiin virtuaaliin sisältöihin.

Jatkoka ajatellen toivottiin kokeiltavaksi erilaisia oman substanssialan ympäristöjä, joita voisi hyödyntää esimerkiksi opetuksen tukena tai mahdollisuutta tutustua oman alan ammatillisiin sovelluksiin. Jatkossa toivottiin myös mahdollisuutta päästä seuraamaan, miten virtuaalitodellisuus kehittyy tulevaisuudessa eteenpäin sekä miten immersiiiviset teknologiat soveltuvat ja olisivat hyödynnettävissä ikäihmisten parissa.

Sote Hyte Living Lab- hankkeen projektipäällikkö Jaana Kurki kokeilee vuorikiipeilyä Climbi2- sovelluksen kautta.

Karelialta kokeilut vietiin työelämän aitoihin ympäristöihin

Karelia-amk:lla järjestetyissä matalan kynnyksen VR-teknologiatyöpajoissa huomasimme työntekijöiden taholta aidon kiinnostuksen virtuaalitodellisuutta kohtaan. Siksi halusimmekin tarjota muutamille hankkeemme työelämäkumppaneille mahdollisuuden pienimuotoiseen VR-lasikokeiluun heidän omissa työyksiköissään.

Kevään ja alkukesän aikana toteutimme yhteensä kuusi työyksiköissä tapahtuvaa kokeilua kolmella eri paikkakunnalla. Työyksiköt olivat ikäihmisten, vammaispalveluiden ja kuntouttavan toiminnan yksiköitä. Yhdessä toteutuksessa oli mukana kolme sotealalla opiskelevaa opiskelijaa Karelia-amk:n oppimis- ja palveluympäristö Tarmosta.

Työyksiköissä VR-lasikokeiluihin innostui mukaan yhteensä 12 työntekijää ja 32 asiakasta. Keskimäärin asiakkaat suhtautuivat VR-teknologiaan uteliaasti ja ottivat lasit rohkeasti haltuunsa. Suurimmalle osalle sekä asiakkaista että työntekijöistä kokeilu oli ensimmäinen kosketus virtuaalitodellisuuteen, joten pientä jännittyneisyyttä oli aistittavissa.

Osa asiakkaista halusi katsoa lasien läpi vain pikaisen vilkaisun, mutta osa olisi varmasti viihtynyt virtuaalisessa ympäristössä pidemmänkin ajan kuin nyt oli mahdollista toteuttaa. Myös työntekijöissä oli niitä, jotka innostuivat kokeilemaan lasia, mutta myös heitä, jotka kokivat sen vieraaksi itselleen. Moni kokeiluun rohkaistunut oli kuitenkin positiivisesti yllättynyt ja innostunut siitä mitä VR-teknologia mahdollistaa. Pääosin sekä asiakkailta että henkilökunnalta saatu palaute olikin kokeiluista positiivista.

Työntekijöiden kanssa heräsi mielenkiintoisia keskusteluja siitä, miten esimerkiksi virtuaalista todellisuutta voisi hyödyntää rentoutumisen tukena tai toimintakykyä aktivoivana ympäristönä. Keskusteluissa tuli esille myös esimerkiksi virtuaalisten ympäristöjen hyödyntäminen fobioiden lievittämisen apuna tai mahdollisuutena tutustua esimerkiksi ennakoon erilaisiin julkisiin rakennuksiin ja tiloihin 360-videoiden kautta.

Teknologia ulottuvilla, sisältöjä kaitavaan

Living Lab -hankkeen aikana tehtyjen kokeilujen ja kohderyhmän kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta huomattiin, että vaikka viihteellistä ja pelillistä sisältöä virtuaalilaseille on runsaasti ja monipuolisesti saatavilla, juuri sotemaailmaan suunnattuja toteutuksia vielä haasteellista löytää.

Virtuaalitodellisuuteen mallinnetut 3D-ympäristöt ja niihin sopivat sisällöt vaativat osaavan yhteistyökumppanin avuksi toteutukseen. VR-laseille sopivia sisältöjä on mahdollista tuottaa itsekin vaikkapa 360-videoina, -valokuvina tai 3D-skannattuina objekteina, joihin oppi- tai perehdytys sisältöä voidaan upottaa esimerkiksi Thinglinkin avulla. Tämäkin tuki vaatii perehtymistä sisältötuotantoprosessiin ja käytettäviin laitteisiin ja ohjelmistoihin, vaikka kyseinen teknologia onkin helpommin tavallisen ihmisen ulottuvilla.

Lähteet:

Hemminki-Reijonen, U. 2021. Virtuaalitodellisuus oppimisessa – opas opettajalle. Opetushallitus, Oppaat ja käsikirjat 2021:3. <https://www.oph.fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/virtuaalitodellisuus-oppimisessa>

Koho, S. 2020. Terapiaa ja kuntoutusta virtuaalisesti. Virtua. <https://virtu.turkuamk.fi/arkisto/yleinen/terapiaa-ja-kuntoutusta-virtuaalisesti/index.html>

THL. Digitaaliset ratkaisut. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/digitaaliset-ratkaisut#Virtuaalitodellisuus>

Wikipedia. 2023. Virtuaalitodellisuus. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Virtuaalitodellisuus>

Artikkelikuva: Mikhail Nilov

Monipuolinen sisältöpalvelu aktivoi niin asiakasta kuin hoitajaakin

Kirjoittajat:

Suvi Leppänen, projektiasiantuntija, Karelia-ammattikorkeakoulu

Minna Lappalainen, lehtori, Karelia-ammattikorkeakoulu

Sote Hyte Living lab – Yhteiskehittämistä Pohjois-Karjalassa-hanke järjesti yhteistyössä Kardemummo-yrityksen kanssa kokeilun, jossa kolme Pohjois-Karjalassa toimivaa hoiva-alan yritystä sai määrääjäksi käyttöönsä HILDA-sisältöpalvelun. Kokeilussa hoivayksiköiden asukkaat pääsivät testaamaan palvelua yhdessä hoitajien kanssa ja antamaan palautetta erilaisista asiakkailla suunnitelluista toimintakykyä aktivoivista sisällöistä. Hoitajat saivat myös kokeiltavakseen hoitajille suunnattuja sisältöjä ja antoivat niistä käyttäjäpalautetta yritykselle.

Tietovisa savoksi, merimatka Helsingin edustalla, bingo...

Tapasimme Kardemummon edustajan kanssa HILDA-sisältöpalvelun esittelyn merkeissä Teamsin kautta kesäkuussa 2023. Kuulimme silloin, että HILDA on hoivakotien arkeen suunniteltu helppokäyttöinen ja jatkuvasti päivittyvä palvelu, jossa on sisältöjä sekä asiakkaille että hoitajille. HILDAn tuella hoivakotien henkilöstö voi järjestää asukkailla toimintakykyä edistävää toimintaa, esimerkiksi tuolijumppa-, musiikki- ja muisteluhetkiä sekä erilaisia luontoelämyksiä. Hoitajille suunnatut sisällöt ovat yrityksen uusia, kesällä palveluun lisättyjä videosisällöjä, joiden aiheina ovat hoiva-alan ajankohtaiset teemat. Hoitajahetkissä esiintyvien asiantuntija-alustusten avulla voidaan työyhteisössä herätellä keskustelua erilaisista aiheista.

HILDA-palvelu vaatii verkkoyhteyden ja toimii kaukosäätimen sekä HDMI-kaapelilla television liitettävän pienikokoisen HILDA-boksin avulla. Boksin liittäminen jälkeen palvelu on käyttövalmis, esimerkiksi hoivayksikön yhteistilassa. (Kardemummo)

Sujuvasta suunnittelusta nopeaan kokeiluun

Elokuussa jatkoimme sisältöpalvelun kokeilukäytön suunnittelua Kardemummon edustajan kanssa. Päädyimme ratkaisuun, jossa hankkeemme tarjoaa kolmelle alueemme yksityiselle hoivapalveluntuottajalle mahdollisuuden ottaa HILDA-sisältöpalvelu kokeiluun. Yhteistyökumppanit löytyivät suhteellisen helposti. Kaikkiaan kahden kuukauden mittainen kokeilu jaettiin yksiköiden kesken siten, että boksi oli kolme viikkoa kussakin yksikössä. Uuden teknologiakokeilun toteuttaminen aidoissa toimintaympäristöissä loppukäyttäjien kanssa vaatii huolellista suunnittelua. Tästä meillä olikin kokemusta aikaisemmin keväällä toteutetusta kokeilusta, jota on kuvattu artikkelissa Digillä pääsee kaikki mukaan! .

HILDA-boksi liitetään HDMI-kaapelilla television ja virtajohto sähköpistokkeeseen. Verkkoon yhdistämisen jälkeen boksi on käyttövalmis. Toimintojen valinta tehdään kaukosäätimellä.

Toimitimme hankkeen puolesta HILDA-boksin vuorollaan kuhunkin kokeilussa mukana olevaan hoivayksikköön ja huolehdimme sen asennuksesta. HILDA-boksin käyttöönottoon tehdyt ohjeet Kardemummon taholta olivat selkeät ja boksin asennus sekä itse sisältöpalvelun käyttöönotto sujui jokaisessa työyksikössä ilman haasteita. Kardemummon puolelta järjestettiin kaksi palvelun käyttöönottokoulutusta, joissa oli edustajia osallistuneista hoivayksiköistä. Ennen kokeilun aloitusta täytimme jokaisessa kokeiluyksikössä tavoitelmakkeet kokeilun ajalle. Hyödynsimme tässä Karelia-ammattikorkeakoulun ja Keski-Karjalan kehitysytio KETI:n keväällä 2023 päättyneessä VaPa-hankkeessa käytössä ollut kokeilusuunnitelmapohjaa (joka on laadittu mukailen Opas kokeilujen tukijalle ja Kokeilijan starttipaketti).

Yhdistävänä tavoitteena mukana olleilla yksiköillä oli erilaisten HILDA-sisältöjen kokeileminen ja sitä kautta asiakkaiden virkistymisen ja aktivoitumisen arjessa. Hoitajien näkökulmasta tavoitteena oli myös tutustua teknologian käyttöön osana aktiivisemman arjen luomista ja asiakkaiden toimintakyvyn ylläpitoa. Kokeiluyksikön koosta riippuen joko yksikön kaikki tai osa hoitajista osallistui HILDA-sisältöjen kokeiluun. Kahdessa yksikössä tavoitteena oli myös nopeiden "ex tempore"-tuokioiden järjestäminen HILDAn valikoimasta sopivissa arjen hetkissä. HOITAJA-hetkien käytön tavoitteena eri yksiköissä oli tutustua palveluun sekä pohtia kuinka ne voisivat tukea hoitajien hyvinvointia ja ammatillista osaamista.

HILDA-boksin käyttöönottoa kokeiluyksikössä.

Kokemuksia HILDA-sisältöpalvelun käytöstä

Kokeilujen aikana hoitajat käyttivät asukkaiden kanssa monipuolisesti erilaisia HILDA-boksin sisältöjä, kuten eri teemalla olevia muisteluhetkiä, musiikkituokioita, bingoa ja jumppia. Vierailimme kaikissa kokeiluyksiköissä havainnoimassa asukkailla järjestettyjä toimintahetkiä. Oli ilahduttavaa huomata asukkaiden osallistuminen erilaisiin tuokioihin. Huomasimme, että erityisesti musiikkiin ja visailuun liittyvät sisällöt olivat monelle mieluisia.

Kokeilussa mukana olleet asiakkaat antoivat palautetta siitä, että sisällöt olivat mielenkiintoisia ja pääosin sopivan mittaisia. Eräässä yksikössä huomattiin, että myös sellaiset asukkaat, jotka eivät tavallisesti ole kovin innokkaita ryhmähetkiin osallistujia, tulivat nyt aktiivisemmin mukaan toimintaan. Toisessa yksikössä huomattiin, että asukkaiden mieli selvästi virkistyi, kun he olivat seuranneet itselleen mieluista sisältöä. Hoitajat kokivat HILDAn käytön kaukosäätimellä helppona ja nopeana toteutustapana.

Asukkailta ja hoitajilta saatiin palautetta myös HILDA-sisältöpalvelun kehittämiseksi. Esimerkiksi laulujen sanojen näkyminen ruudulla voisi tuoda helpotusta paitsi sanojen muistamiseen, myös heikkokuuloisten osallistumiseen. Palautteista kävi ilmi asukkaiden yksilöllisyys palvelun käyttäjänä. Joissakin palautteissa tuokioiden pituus ja tempo

koettiin sopivana, kun taas toisaalla kaivattiin vauhdikkaampaa etene mistä esimerkiksi joihinkin visoihin tai lauluhetkiin.

Hoitajahetkiin tutustuttiin kahdessa kokeiluyksikössä. Molemmissa asiasisältöjä pidettiin tärkeinä ja ajatuksia herättävinä. Katsotut hoitajahetket koettiin myös sopivan mittaisina. Kehittämiseksi tuotiin esille tapausesimerkkien liittäminen tuokioiden teemoihin.

Viimeisen kokeilujakson jälkeen järjestimme yhteisen palautekeskustelun mukana olleiden yritysten sekä Kardemummon kanssa. Teimme katsauksen HILDA-sisältöpalvelun käyttöhistoriaan kokeilujakson ajalta. Palvelua oli käytetty kokeilu-

jakson aikana viikoittain. Suosituimmaksi sisältöpalvelun käyttöpäiväksi osoittautuivat tiistai sekä keskiviikko ja vuorokauden ajoista aamu- ja iltapäivät. Eniten käytettyjä sisältöjä olivat musiikkihetket sekä erilaisia tietovisat. Palautteen perusteella HILDA-sisältöpalvelun käyttäminen koettiin mielekkäänä ja yhteistyö eri osapuolten välillä sujuvana.

Teknologian Showroom -työpajalla saavutettiin innokasta keskustelua ja aktiivisia kokeiluja

Kirjoittajat:

Tuula Turunen, terveydenhoitaja, sosiaali- ja terveyspalvelujen digiasiantuntija YAMK-opiskelija, LAB ammattikorkeakoulu

Minna Lappalainen, lehtori, Karelia-ammattikorkeakoulu

Suvi Leppänen, projektiasiantuntija, Karelia-ammattikorkeakoulu

Sote Hyte Living lab – Yhteiskehittämistä Pohjois-Karjalassa -hanke järjesti marraskuun alussa yhteistyössä Siun soten turvapalvelun kanssa ”Teknologian Showroom”-työpajan Karelia-ammattikorkeakoulun Tikkarinne-kampuksella. Vierailijat pääsivät tutustumaan Siun soten käytössä oleviin ikäihmisten kotona asumista tukeviin teknologioihin sekä testaamaan niiden käyttöä. Lisäksi esittelyssä olivat digitaalinen kuntoutuspeli ja hoivatuoli. Kahden päivän aikana työpajassa vieraili yli 50 osallistujaa, joista suurin osa oli sote-alan opiskelijoita. Palaute osallistujien kokemuksista oli rohkaisevaa ja toi esille teknologiaosaamisen merkityksen sote-alan työtehtävissä.

monipuolistaa osallistujan kokemusta ja ylläpitää mielenkiintoa etenkin, jos esittely toteutetaan tarinankerronnan avulla. Innovaatioiden koskettaminen ja tuotteiden kokeileminen lisäävät elämyksellisyyttä. Showroom voidaan järjestää avoimen näyttelytilan muodossa ilman esittelijöitä, esimerkiksi automaatioina esittelyinä. Esittelijän läsnäolo kuitenkin tuo esitykseen vuorovaikutuksellisuutta, sekä toisaalta mahdollistaa showroomin teknisen vaativuuden liisäämisen ja muunneltavuuden erilaisille asiakasryhmille sopivaksi. (Sutinen 2019, 22–24, 28.)

Showroom palvelee paitsi opiskelijoita ja opettajia, myös ammattilaisia ja teknologioiden pääasiallisia käyttäjiä, esimerkiksi ikäihmisiä. Showroomissa vierailun on todettu lisäävän tietoisuutta, arvostusta ja luottamusta hyvinvointitekniikkaa kohtaan. Showroomiin pääsy olisi hyvä mahdollistaa myös hankinnoista päättävälle tahoille. (Gustafsson & Sandsjö 2020, 596–597.)

Mikä ihmeen Teknologian Showroom?

Työelämässä tarvittavan teknologiaosaamisen huomioiminen ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmissa on tärkeää (Kouri & Seppänen 2017, 47). Yksi tapa teknologiaosaamisen ja teknologioiden käyttöönoton edistämiseen ovat oppilaitoksen yhteyteen rakennettavat teknologioiden esittelytilat eli showroomit (Liimatta & Sarkkinen 2023, 3; Vainionpää & Hoffrén-Mikkola 2020, 374–375).

Showroom on paikka, jossa esitellään innovaatioita, kuten teknologioita, tuotteita tai palveluita. Innovaatioiden esittely fyysisesti, digitaalisesti tai virtuaalisesti

Siun soten Arjen tukipalveluiden teknologiaavastaavat valmistautumassa esittelyihin.

Teknologiakokeilu

Case: Joensuun Validia-talolle vietin keväällä 2023 päivätoiminnan asiakkaitten kokeiltavaksi aktivoiva Taikaseinä-laitteisto yhteistyössä Outokumpulaisen Aistikanava Oy:n kanssa. Samaa toimintamallia hyödynnettiin syksyllä 2023 Kardemummo Oy:n Hilda-sisältöpalvelun kokeilujen kanssa, jossa kokeilukohteiden lisäksi myös teknologiayritykselle kerättiin palautetta ja käyttökokeimuksia.

Opiskelijat toimijoina Living Labissa

Case: Karelian oppimis- ja palveluympäristö Tarmossa harjoitteluaan tekevät opiskelijat jalkautuivat Living Lab-hankeen kautta toteuttamaan hyvinvointitapahtumia eri kohteisiin Pohjois-Karjalassa.

Sote Living Lab -työpaketissa toteutettujen kokeilujen ja pilottien pohjalta muodostettiin Teknologiakokeilu -prosessikuvaus. Myös malli opiskelijoiden osallistumisesta Living Lab-toimintaan kehittyi osallistavien kokeilujen myötä. Visualisoinnit: Outi Santaniemi

Esittelyssä hoivatuoli Solju.

Hyvällä suunnittelulla ketteriin ko-keiluihin

Teknologian Showroom -työpajan suunnittelussa ja toteutuksessa tehtiin opiskelijayhteistyötä. Prosessissa mukana ollut YAMK-opiskelija tekee opinnäytetyötä ikäihmisten kotona asumista tukevien teknologioiden hyödyntämisestä sosiaali- ja terveysalan opetuksessa. Opinnäytetyön tuloksena syntyy ikäteknologioiden showroom-malli Karelia-ammattikorkeakoululle.

Showroom-työpajojen suunnittelu alkoi toimijoiden yhteisellä suunnittelutapaamisella. Tapaamiseen osallistuivat Siun soten Arjen tukipalveluiden teknologiavastaavat, Sote Hyte Living lab -hankkeen edustajia sekä suunnittelun fasilitaattorina ja koko prosessin dokumentoijana toiminut YAMK-opinnäytetyöntekijä. Tapaamisen aluksi työryhmälle esiteltiin, kuinka teknologioiden showroomit on toteutettu opinnäytetyötä varten benchmarkatuissa ammattikorkeakouluissa.

Tapaamisessa päätettiin showroom-työpajojen sisältö, niihin valikoituvat teknologiat, aikataulutus sekä työnjako.

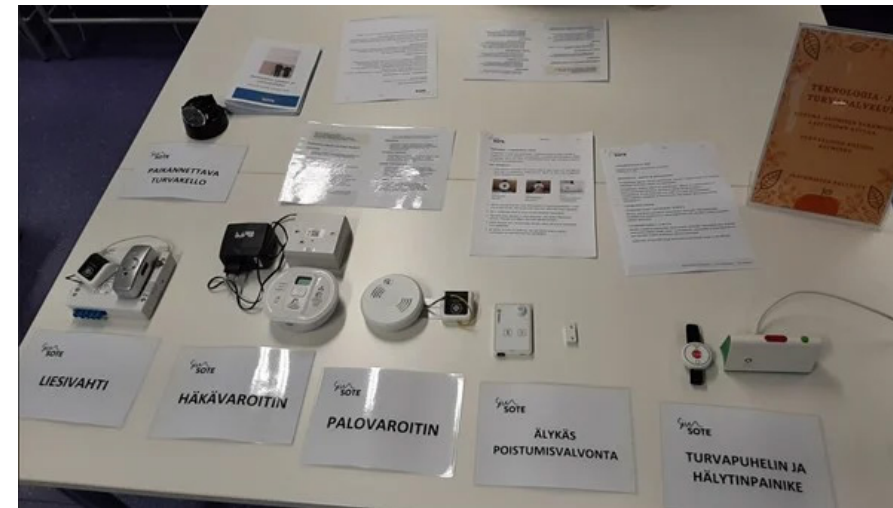
Showroom-työpajat päätettiin toteuttaa Karelia-ammattikorkeakoulun tiloissa kahtena peräkkäisenä päivänä marraskuun alkupuolella. Sote Hyte Living lab-hankkeen vastuulle jäi työpajasta tiedottaminen, kutsujen lähettäminen sekä tilajärjestelyistä huolehtiminen. Työpajassa esiteltiin Siun soten käytössä olevia kotona asumista tukevia teknologioita ja niiden hankintaprosesseja. Esittelyssä olivat Evondos-läkeautomaatit sekä turvapalvelun teknologiaratkaisuja, esimerkiksi turvapuhelin, paikantava turvakello, poistumisvalvonta ja vuodevahti. Työpajoissa esiteltiin myös Rehaboo-kuntoutuspeli, joka on Living lab-hankeella kokeilussa. Näiden lisäksi kontiolahtelaisen Suomen Hoivatuolin yrittäjät esittelivät innovoimansa Solju-hoivatuolia.

Showroom-työpaja aloitettiin paikalla olleiden toimijoiden esittäytymisellä. Tämän jälkeen Siun soten Arjen tukipalveluiden teknologiavastaavat kertoivat Siun sotella käytössä olevista teknologioista tarinanomaisesti case-esimerkin avulla kuvaten samalla turvapalvelun asiakkaan palvelupolkua. Yhteisen esittelyn jälkeen osallistujat kiersivät pienryhmissä kolmella eri pisteellä, joista jokaisella oli asiantuntija kertomassa tuotteista tarkemmin. Ryhmäläiset pääsivät koskettamaan ja tutkimaan tuotteita omin käsin ja osaa niistä oli mahdollista kokeilla käytännössä. Työpajojen päätteeksi osallistujilla oli mahdollisuus antaa palautetta työpajasta QR-koodista avautuvan kyselyn kautta.

Teknologian Showroom saavutti innostuneen vastaanoton

Työpajoissa vieraili kahden päivän aikana yhteensä 55 henkilöä, joista suurin osa oli Karelia-ammattikorkeakoulun opiskelijoita eri koulutusaloilta. Tapahtuma kiinnosti myös muutamia työelämän ja opetusalan edustajia. Ensimmäisenä päivänä Showroom järjestettiin kolmena noin 1,5 tunnin mittaisena esittelynä, jotka olivat suunnattu hankkeen työelämäkumppaneille ja sote-alan opiskelijoille. Toisena päivänä pidettiin laajempi aamupäivän mittainen esittely, joka oli suunnattu geronomiksi opiskeleville.

Palautekyselyyn vastasi 37 osallistujaa, joista 89 % oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä työpajan sisältöön. Työpajan toteutustapaan oltiin myös tyytyväisiä; vastaajista 87 % oli tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen toteutustapaan. Vastaajista yksi ilmaisi, ettei

Turvapalvelun teknologioita.

ollut lainkaan tyytyväinen työpajan sisältöön eikä toteutustapaan. Pääosin kyselyyn vastanneet pitivät työpajojen toteutustavasta.

Avoimissa kysymyksissä pyydettiin kertomaan kokemuksia työpajan toteutuksesta ja toiveita jatkossa esiteltävästä teknologiasta. Jonkin verran palautetta saatiin tilan koosta, joka koettiin liian pienenä. Muutamat vastaajista kokivat taustahälyn häirinneen aika ajoin keskittymistä pisteiden esittelyyn. Tärkeänä pidettiin mahdollisuutta päästä kokeilemaan laitteita itse. Tulevaisuudessa toivottiin nähtäville myös tietoa ja tilastoja teknologiasta, sekä uutta teknologiaa. Lisäksi toivottiin paikalle asiakkaita kertomaan kokemuksistaan teknologian käytöstä. Myös sosiaalisuutta lisäävää teknologiaa, robottilemmikkejä ja hoivarotteja sekä virtuaalitekniologiaa toivottiin nähtäville. Joidenkin vastaajien mielestä toiminnallisuutta voisi olla pisteillä enemmänkin. Esillä oleva teknologia saa jatkossakin olla monipuolista ja lääketieteellisiä laitteita ja välineitä toivottiin myös tutustuttavaksi.

Työpajojen toteutuksessa mukana olleet esittelijät pitivät showroomia hyvänä kokemuksena, joka antoi ajatuksia ja ideoita jatkoa varten. Esittelijät kokivat osallistujien olleen aktiivisia ja kiinnostuneita aiheesta. Kaikissa työpajoissa syntyi mukavasti keskustelua ja aikataulussa pysyttiin hyvin. Jatkossa tärkeää on huomioida esimerkiksi tilaratkaisu, jossa mahtuu liikumaan tarvittaessa suurikin määrä ihmisiä. Toimintapisteiden tulee kuitenkin sijaita toistensa lähetyvillä. On hyvä ennakoita myös taustamelu, jota syntyy keskustelun ja laitteiden kokeilujen myötä. Esittelijöille jäi tunne, että teknologiatyöpajoille on tarvetta myös tulevaisuudessa.

Opinnäytetyö "Ikäihmisten kotona asumista tukevien teknologioiden hyödyntäminen sosiaali- ja terveysalan opetuksessa – Showroom-pajatyöskentelyn mallintaminen" tullaan julkaisemaan Theseuksessa keuhällä 2024.

Lähteet:

Gustafsson, S. & Sandsjö, L. 2020. Evaluation of an interactive showroom to increase general knowledge about welfare technology and its potential in municipal care settings. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy* vol. 27, 2020 – Issue 8. <https://doi.org/10.1080/11038128.2020.1751876> . 25.10.2023.

Kouri, P. & Seppänen, J. 2017. eHealth osaamisvaateet terveysalan ammattikorkeakoulutuksessa. *Finnish Journal of eHealth and eWelfare*. FinJeHew 2017;9(1). <https://doi.org/10.23996/fjhw.60894>. 25.10.2023.

Liimatta, H. & Sarkkinen, S. 2023. Täytyisi muistaa, että siellä se ihminen käyttää niitä laitteita: taustaselvitys ikääntyneiden kotona asumista tukevan teknologian opetustilan suunnitelmaa varten OSAOn hyvinvointitekniologia-asetajakoulutukseen. Oulun ammattikorkeakoulu. YAMK opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/791612/Liimatta_Hannele_Sarkkinen_Sami.pdf?sequence=2&isAllowed=y. 25.10.2023.

Sutinen, P. 2019. Innovaatioiden showroom. *Make With Espoo*. <https://6aika.fi/wp-content/uploads/2019/06/Innovaatioiden-showroom.pdf>. 25.10.2023.

Vainionpää, J. & Hofferén-Mikkola, M. 2020. Living Lab -toiminta tiedon ja taidon kehittäjänä ja levittäjänä hyvinvointi-, sosiaali- ja terveysaloilla. Teoksessa Salminen-Tuomaala, M., Hallila, J., Saarikoski, S. & Tapio, T. 2020. Tietoa, taitoa ja teknologiaa – kehittämisspolkuja sosiaali- ja terveysalalla. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 157. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/345656/B157.pdf?sequence=1>. 25.10.2023.

Kevätevät toi yhteen harvaan asutun alueen koululaisia etänä

Kirjoittajat:

Minna Lappalainen, lehtori, Karelia-ammattikorkeakoulu

Outi Santaniemi, projektiasiantuntija, Karelia-ammattikorkeakoulu

Sote Hyte Living Lab -hanke organisoi perusopetuksen viidesluokkalaisten suunnatun etäohjatun Kevätevät-tapahtuman tiistaina 30.5.2023. Tapahtumaan kutsuttiin osallistumaan kouluja eri puolilta Pohjois-Karjalaa, pääkohteena reuna-alueet. Suunnittelu oli käynnistynyt kolmisen kuukautta aiemmin yhteiskehittämisen tapaamisilla neljän järjestökumppanin kanssa.

Tapahtuman sisällön toteuttivat Karelia-amk:n kanssa yhteistyössä asiantuntijat Pohjois-Karjalan Syöpäyhdistys ry:stä, Pohjois-Karjalan Martoilta, Pohjois-Karjalan Liikunta ry:stä ja Pohjois-Karjalan kansanterveyden keskukselta. Tapahtuman suunnittelussa käytettiin innovatiivista hankintamenettelyä,

jossa järjestöjen edustajat kutsuttiin koolle ideoimaan yhdessä tapahtuman sisältöä ja toteutustapaa puhtaalta pöydältä. Tavoitteena toimintatavassa oli löytää uusia ja innovatiivisia ratkaisuja reuna-alueita palvelevan koululaistapahtuman toteutukseen ja sisältöihin. Tapahtuman teemat ja kohderyhmä oli osin määritelty hankkeen toimesta ennakoon, jolloin järjestöjen tehtävänä oli tuottaa tapahtuman sisältö ja toteutustapa.

Suunnittelun lähtökohtana oli tuottaa päivä tapahtumaan iloinen ja osallistujia aktivoiva ohjelma, johon koulut voivat osallistua välimatkoista huolimatta. Kevätevät-tapahtumaan osallistui kuusi koulua viidestä eri Pohjois-Karjalan kunnasta ja yhteensä 95 oppilasta.

Kevätevät-tapahtumaa toteuttamassa olivat vasemmalta Minna Lappalainen ja Outi Santaniemi Living Lab -hankkeesta, Tiia Koppanen Martoilta, Roosa-Maria Turunen PoKaLilta, Hanna Määttänen Pohjois-Karjalan kansanterveyden keskukselta ja Suvi Leppänen Living Lab -hankkeesta. Pohjois-Karjalan Syöpäyhdistys ry:n edustaja puuttuu kuvasta.

Ohjelma suunniteltiin omatoimisille viidesluokkalaisten

Tapahtuman kohderyhmäksi valittiin viidennen luokan oppilaat, jotka usein viettävät kesälomalla jonkin verran aikaa itsekseenkin ja voivat tehdä valintoja terveytensä eteen. Tapahtuman tavoitteena oli tiedon lisääminen terveyttä edistävästä valinnoista erityisesti kesälomakauden näkökulmasta, sekä oppilaiden kokemuksen vahvistaminen itsestä terveytensä edistäjinä. Tapahtuman alustavia teemoja olivat ruokailurytmi ja välipalat, aktiivisuus ja lepo sekä auringolta suojautuminen. Yhteiskeskustelun myötä mukaan lisättiin vielä yksi teema, mielen hyvinvointi. Järjestäjien pyrkimyksenä oli suunnitella toteutus, jossa hyvinvoinnin ja terveyden teemoja lähestytään ilon kautta, toiminnallisesti ja yhteisöllisyyttä hyödyntäen.

Digitaalisuus mahdollisti tapahtuman toteuttamisen etänä ja läsnä-toteutuksena

Kevätevät-tapahtuman toteutukseen valittiin maksuton Action track -suunnistussovellus, jota voi käyttää älypuhelimella tai tablettitietokoneella. Tapahtuman yhteissuunnitteluun osallistuneet järjestöt laativat rastitehtävät tapahtumaan valikoiduista teemoista, jotka ovat kaikki tunnistettuja terveyden ja hyvinvoinnin kulmakiviä. Rastitehtävät koottiin yhteen tiedostoon, josta asiantuntijoiden laatimat sisällöt olivat helposti siirrettävissä suunnistussovellukseen. Osallistuvien luokkien opettajille järjestettiin infotilaisuus, jossa käytiin yhdessä läpi tapahtumapäivän ohjelma ja ohjeistettiin suunnistussovelluksen käyttöön. Opettajien tehtäväksi jäi sijoittaa rastit suunnistussovelluksessa oman koulunsa lähiympäristön kartalle ja siirtää valmiiksi laaditut tehtävät niille.

Tapahtuma aloitettiin aamupäivällä kaikkien osallistujien kanssa yhteisesti Teamsissa, jossa esiteltiin päivän tavoite ja yhteinen aikataulu. Luokat eri puolilta maakuntaa pääsivät myös esittämään toisilleen yhteisen aloituksen aikana. Tämän jälkeen oppilaat latsivat suunnistustehtävän laitteisiinsa opettajalta saamansa QR-koodin avulla ja kiersivät rasteja omissa tahdissaan pienryhmissä. Suunnistuksen jälkeen kokoontuttiin jälleen Teamsiin, jossa oppilailla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä tapahtumaa suunnitelleille järjestöedustajille ja kertoa päällimmäiset ajatuksensa päivän kulusta. Lisäksi oppilailta kerättiin palautetta päivän kulusta Kahoot-äänestyksen avulla, johon vastattiin pareina tai pienryhmissä. Tapahtuma päätettiin vielä yhteiseen

Marttojen laatima rastitehtävä, jolla koululaiset saivat ateriakorttien avulla pohtia terveellisen välipalan ainesosia.

body percussion -harjoitukseen, jota oppilaat eri kouluilla tekivät yhdessä. Kesälomahaasteeksi oppilaat saivat mukaansa Kesäevät-bingon, joka muistuttaa koko perhettä tapahtuman teemoista.

Yhteissuunnittelu tuotti onnistuneen tapahtumakokemuksen järjestäjille ja osallistujille

Tapahtuman jälkeen onnistumisia ja kehittämiskohteita kokoonnuttiin pohtimaan järjestöjen edustajien kanssa. Tapahtumasta saatujen palautteiden lisäksi arvioitiin yhteiskehittämisen prosessia. Kahoot-kyselyn perusteella oppilaista lähes 90 % arvioi ryhmätyön sujuneen hyvin tai erittäin hyvin. Yli puolet kyselyyn vastanneista pareista tai pienryhmistä (n=26) koki saaneensa rasteilta uutta tietoa. Tapahtuman keskiarvo kouluarvosanalla mitattuna oli parien tai pienryhmien mukaan 7,9.

Opettajilta kerätyn palautteen mukaan tapahtuma vastasi hyvin odotuksiin ja soveltui oppilaille. Järjestelyt ja yhteistyö järjestäjien kanssa oli opettajien mielestä ollut sujuvaa. Onnistumiseksi nimettiin selkeät ohjeet opettajille, monipuoliset eri alueita käsittelevät rastitehtävät sekä lasten osallistuminen ja liik-

kumaan innostaminen. Jatkossa opettajat toivoivat, että tapahtuma järjestettäisiin aiemmassa vaiheessa lukuvuotta ja suunnistustehtävät olisivat käytettävissä sovelluksen kautta valmiina. Rastitehtävien osalta toivottiin enemmän vaativuutta tai suurempaa tehtävien lukumäärää, sillä osassa kouluista oppilaat suorittivat rasteja tehokkaammin kuin ajateltiin.

Järjestäjien edustajille tapahtuman toteutuksesta oli jäänyt positiivinen tuntuma. Yhteistyö koettiin sujuvaksi ja selkeän roolituksen ansiosta järjestötoimijoiden osallistuminen oli vaivatonta. Toimijat olivat yhtä mieltä siitä, että vastaavanlaisen tapahtuman toteuttaminen vaatii koordinaattorin, joka huolehtii käytännön järjestelyistä, ohjauksesta sekä yhteydenpidosta koulujen toimijoihin. Keväteväät-tapahtuman yhteydessä koordinoijana toimi Living Lab -hankkeen työntekijä, jolloin järjestötoimijat saattoivat keskittyä sisällön suunnitteluun. Etätapahtuman järjestäminen harvaan asutulle alueelle arvioitiin kannattavaksi resurssien säästymisen vuoksi. Järjestelyissä on keskeistä ennakoida toimintaa mahdollisten teknologisten tai mobiiliverkon haasteiden varalta. Toimintatapana yhteisestä haasteesta käynnistynyt yhteissuunnittelu koettiin uudeksi ja se arvioitiin voitavan ottaa omaan käyttöön jatkossakin.

Erätaukokeskustelusta tapahtuman järjestämiseen

Kirjoittajat:

Minna Lappalainen, lehtori, Karelia-ammattikorkeakoulu

Outi Santaniemi, projektiasiantuntija, Karelia-ammattikorkeakoulu

Yksinäisyyden ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen on yksi Pohjois-Karjalan Hyvinvointistrategian 2020-2025 painopisteistä. Karelia Ammattikorkeakoulun SOTE/HYTE Living lab-hanke kutsui yhteiskunnallisia toimijoita keskustelemaan aiheesta huhtikuussa 2023. Menetelmänä oli Sitran kehittämä Erätauko, jossa korostuvat tasa-arvoinen vuorovaikutus sekä mahdollisuus pysähtyä asioiden äärelle. Erätauko-keskusteluun osallistui edustajia kahdeksasta pohjoiskarjalaista järjestöstä ja organisaatiosta. Keskustelussa yksinäisyys todettiin akuutiksi asiaksi, joka koskee kaikkia ja vaikuttaa ihmisen elämään ja hyvinvointiin laajasti. On tärkeää, että yksinäisyys tunnustetaan ja siihen reagoidaan yksilötasolla, yhteisöissä ja yhteiskunnassa.

Yksinäisyys koskee meitä kaikkia

Yhteiskunta heräsi yksinäisyydelle koronapandemian myötä. Yksinäisyyden kokeminen ja yksin oleminen ovat eri asioita. Moni on tyytyväinen pieneen parin henkilön verkostoonsa, mutta silloin kun yksinäisyys ei ole oma valinta, se tuottaa kärsimystä. Yksinäisyyden kokemusta ei voi suoraan yhdistää lähellä olevien ihmisten lukumäärään. Yksinäisyyden kokeminen on mahdollista parisuhteessa ja yksinäisyyttä voidaan tuntea myös ryhmässä, sen näennäisenä jäsenenä, esimerkiksi työpaikalla. Asuinpaikka voi vaikuttaa yksinäisyyteen. Maaseudulla yhteisöllisyys näkyy usein toisen huomioimisena ja auttamisena. Kaupunkiympäristöön vaihtaneesta voikin tuntua ihmeellisesti, kun naapurukset eivät tunne toisiaan. Yhteisön ulkopuolelle jääminen on riski kaupungissa, mutta maaseudulla asuminen itsessään ei suoja siltä.

Yksinäisyyttä voivat aiheuttavaa yksilön fyysiset ja psyykkiset rajoitteet, kuten liikkumisen vaikeudet, alentunut työkyky tai pelko aloittaa keskustelua toisen kanssa. Kaikki eivät omista tai osaa käyttää digitaalisia laitteita. Näiden ohessa muiden liittymismahdollisuuksien, taloudellisten resurssien ja tukiverkoston puuttuminen lisäävät riskiä yksinäisyyden kokemiselle. Myös erilaiset elämän muutostilanteet kuten elä-

Välitän sinusta -tapahtuma syntyi Erätauko-keskustelun pohjalta. Kuva: Outi Santaniemi

köityminen, työttömyys, kotiäitiys tai -isyys, avioero, leskeksi jääminen, uudelle paikkakunnalle tai maahan muutto voivat johtaa yksinäisyyden kokemiseen. Samoin riippuvuudet sekä mielenterveyden haasteet, kuten työuupumus ja masennus. Erityisen haasteen edessä ovat päihteetöntä elämää tavoittelevat, joilta raittiuden turvaaminen voi vaatia sosiaalisen verkoston sekä paikkakunnan vaihtamista.

Yksinäisyyden kokemus ei juuri näy päälle päin, eikä se katso yhteiskuntaluokkaa. Yksinäisyys voi näytettyä esimerkiksi kaupoissa ja muissa palveluissa runsaana puhumisena ja juttukaverin hakemisena. Yksinäisyys voi ilmetä myös lamaantumisenä, jolloin henkilö jää kotiin, lakkaa yrittämästä tai kokee, ettei halua olla vaivaksi. Kehittyy sekä itseä että ympäristöä koskevia ajatusvääristymiä, jotka yksinäisyyteen liittyvän häpeäleiman kanssa kapeuttavat ihmisen toimintaa ja vaikuttavat itsetuntoon. Sosiaaliset taidot voivat heikentyä, jos niitä ei käytetä. Yksinäisyyttä

seuraavia liitännäisongelmia ovat mielenterveyden haasteet sekä päihteiden käyttö.

Yksinäisyyden voi vaikuttaa

Hyviä tapoja vaikuttaa yksinäisyyteen on sen ennaltaehkäiseminen sekä vastakkainasettelujen välttäminen. Aito kohtaaminen on arvokasta. Kenties voisimme aloittaa oman toimintamme tarkastelusta. Miten huomioin ja kohtaan toisen? Katsonko silmiini, hymyilenkö, vastaanko viesteihin? Voisinko omalla toiminnallani tehdä ”näkyvästä näkyvän” ja mahdollistaa merkityksellisen kohtaamisen? Huomaanko jonkun, joka voisi kaivata kutsua mukaan tai voisimmeko lähteä yhdessä?

Osa yksinäisyyttä kokevista toimii aktiivisesti ja pyrkii vaikuttamaan tilanteeseen. Lähteminen on vaikeampaa, jos yksinäisyyttä on jatkunut kauan. Joskus yksinäisyyden jäljet johtavat varhaisiin ryhmäkokenuksiin, kuten kiusaamiseen koulussa. Kun asia on kipeä, vaatii muutos paljon rohkeutta: uskallusta osallistua, ottaa kontaktia tai suostua vuorovaikutukseen. Erätauko-keskustelijat pohtivat korostuuko yksin pärjääminen suomalaisessa kulttuurissa. Verkosto olisi tarpeen erityisesti silloin, kun voimavarat ovat vähissä.

Kohtaamisia syntyy luontaisten tekemisen kautta. Tarvitaan mahdollisuuksia työhön ja harrastamiseen sekä ryhmiä, joissa on kiinnostavaa sisältöä ja toimintaa, vaikkapa liikuntaa tai kokkaamista. Kiinnostava teema, toiminta, kahvittelu ja ruokailu yhdistävät

Aikuisten yksinäisyyteen liittyvän syystapahtuman yhteissuunnittelua. Kuva: Outi Santaniemi

ihmisiä. Matalan kynnyksen ryhmiin voi liittyä omilla, vaikkapa sosiaalisten taitojen harjoittelemisen tavoitteilla. Erilaista ryhmätarjontaa on ja tarvitaan myös huomiota sille, kuinka tieto ryhmistä välittyy. Järjestöjen tarjoamista mahdollisuuksista kerrotaan esimerkiksi lähellä.fi-sivustolla sekä lehdissä. Aina tieto ei saavuta tarvitsevaa ja joskus lähtemisen kynnyks on liian korkea ylitettäväksi. Joistakin vertaisryhmästä voi löytyä tsemppari ja joillekin sopivat verkossa kokoontuvat ryhmät. Edelleen on syytä pohtia, miten voisimme yhteisötasolla madaltaa liittymisen kynnyksiä?

Erätauko-keskustelussa todettiin, että yksinäisyys on akuutti asia. Se on luonteeltaan monimuotoinen ja monitasoinen. Yksinäisyyden vaikutukset ihmisen elämään ja hyvinvointiin ovat laajat ja on tärkeää, että ilmiö tunnistetaan paitsi yksilötasolla, myös yhteisöissä ja yhteiskunnassa esimerkiksi kuntien hyvinvointisuunnitelmissa.

Välitän sinusta-tapahtuma

Tapahtuman suunnittelu käynnistyi ”Aikuisten yksinäisyys”-Erätauko-keskustelun innoittamana. Keväteivät-tapahtuman onnistunutta yhteissuunnittelun menetelmää päätettiin hyödyntää myös aikuisille suunnatun tapahtuman suunnittelussa. Erätauko-keskusteluun osallistuneita yhteistyökumpaneita kutsuttiin elokuussa suunnittelutapaamiseen, jossa tapahtuman yhteissuunnittelu käynnistettiin.

Suunnitteluun osallistuivat edustajat kahdeksasta järjestöstä sekä Karelian oppimis- ja palveluympäristö Tarmosta. Mukana olivat Pohjois-Karjalan sydänpiiri, Pohjois-Karjalan Martat, SPR, Soroppi ry, Pohjois-Karjalan syöpäyhdistys, Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys, Joensuun Setlementti sekä Pohjois-Karjalan Kansanterveyden keskus. Yhteissuunnitteluprosessi sisälsi kaksi live-tapaamista, työskentelyn sähköisellä alustalla ja yhden Teams-palaverin.

Tapahtumalla haluttiin vaikuttaa yksinäisyyteen ja tarjota yksilöille tietoa. Tapahtuman tavoitteet olivat:

- Innostaa ja kannustaa kaikenikäisiä ihmisiä välittämään toisistaan
- Informoida osallistuvien organisaatioiden tarjolla olevista toiminnoista ja vapaaehtoistyön mahdollisuuksista

- Madaltaa ensikertalaisten tutustumis- ja osallistumiskynnystä

Tapahtuma päätettiin järjestää Kauppakeskus Iso Myyn alakerrassa välittämisen päivänä 24.11. klo 15-17 ja se nimettiin Välitän sinusta -tapahtumaksi. Tapahtumalle luotiin yhteinen ilme ja mediatiedote. Siitä tiedotettiin Karelian ja kumppaneiden kanavissa, Iso Myyn sähköisellä taululla sekä Karjalan Heilissä. Muita viestintäkanavia ovat VALLI ry:n ylläpitämä lähellä.fi-sivusto sekä Välittämisen päivän viestintäkanavat.

Tapahtumassa oli toimijoita seitsemästä järjestöstä ja heillä oli kullakin yhteiseen teemaan sovitettu esitelypöytä. Tapahtuman arvioitu kävijämäärä (pisteillä pysähtyneet) on 150 henkilöä. Toimijat keskustelivat kävijöiden kanssa, osallistivat heitä pienten tehtävien avulla ja kertoivat toiminnoistaan. Kävijöille jaettiin myös yhteisesti suunniteltuja vinkkejä sisältänyt Välittämisen bingo sekä Välitän sinusta- kortti, jonka saattoi antaa vaikka ystävälleen välittämisen eleenä. Tapahtumapäivänä kauppakeskuksessa vietettiin Black Fridaya, minkä vuoksi siellä oli mukavasti ihmisiä.

Välitän sinusta -tapahtumalle luotiin graafinen ilme, joka näkyi mainosten lisäksi tapahtuman aikana jaettavissa painotuotteissa. Kuva: Outi Santaniemi

Tapahtuman järjestelyistä ja toteutuksesta keskusteltiin kolmen järjestötoimijan kanssa joulukuun alussa. Tapahtumaa pidettiin järjestäjien mielestä onnistuneena, ja tapahtumapaikkana kauppakeskusta pidettiin hyvänä: ihmisiä ei tarvitse houkutella erikseen tapahtumapaikalle, kun he ovat jo siellä. Tuloksena oli paljon kohtaamisia ja hyviä keskusteluja. Järjestötoiminnan pariin löytyi päivän ansiosta muutamia ihmisiä vertaisuutta tukevaan ryhmään. Toimijat kokivat, että kauppakeskuksessa tavoitettiin kattavasti hyvin erilaisia ihmisiä. Ympäristön hälyisyyden ja kuormittavuuden vuoksi tapahtuman kaksituntinen kesto oli järjestöedustajien mielestä sopiva.

Keskustelussa pohdittiin, että olisi hyvä, jos toisesta huolehtimisen ympärille keskittyvästä tapahtumasta tulisi perinne Joensuun alueella. Yksinäisyys koskettaa laajempaa ihmisryhmää kuin esimerkiksi syrjäytyminen, ja teemana yksinäisyyden vähentäminen sopii monen erilaisen järjestön toimintaan. Tapahtuman koordinaatio ja rahoitus taas on yksittäisille toimijoille haastavaa. Järjestökentältä on helppo lähteä tapahtumaan mukaan, jos tietää edellä mainittujen asioiden olevan keskitettyjä yhdelle toimijalle, joka

Välitän sinusta -tapahtuman tunnelmia. Kuva: Outi Santaniemi

ei vaihdu toteutuskertojen välillä. Karelia sai kehuja yhteistyökumppanina, tapahtuman koordinoijana ja viestijänä.

Prosessi, joka eteni erätaukokeskustelusta tapahtuman toteutukseen sai myös järjestötoimijoilta kehuja.

”Aina on hyvä, että tehdään myös käytännössä jotain, eikä yhteistoiminta jää vain keskustelun tasolle. Nähdään, miten yhteistyö toimii käytännössä oikeasti eikä ideat jää vain paperille.”

Yhteiskehittämisellä innovaatioita hyte-palveluihin -työpaketissa syntynyt yhteiskehittämisen toimintamalli visualisoituna. Kuva: Outi Santaniemi

Lähi- ja etäsimulaatioina toteutetun hybridikoulutuksen pilotti Pohjois-Karjalan ensihoitajien ja ensivasteyksiköiden kanssa

Kirjoittaja:

Jaana Pantsari, lehtori, sairaanhoitajakoulutus, Karelia-ammattikorkeakoulu

Sote Hyte Living lab – Yhteiskehittämistä Pohjois-Karjalassa -hankkeen (Living lab -hanke) tavoitteena on edistää yksityisten ja julkisten palveluntuottajien sekä yritysten ja järjestöjen valmiuksia hyödyntää teknologian ja digitalisaation mahdollisuuksia tuottaa uudenlaisia ratkaisuja sosiaali-, terveys- ja hyvinvointipalveluihin Pohjois-Karjalassa. Living lab -hankkeen yhtenä toimenpiteenä kokeillaan ja kehitetään lähi- ja etäsimulaatioina toteutettuja koulutuksia osamisen kehittämisessä yhteistyössä Pohjois-Karjalan ensihoitajien ja ensivasteyksiköiden kanssa. Pilotoinnin tavoitteena on saada kokemuksia isolle henkilöstömäärälle toteutettavasta hybridikoulutuksesta, jossa samanaikaisesti on lähitoteutukseen osallistujia Karelia-ammattikorkeakoulun oppimisympäristö Siunmulassa ja etäyhteydellä osallistujia pelastusasemilla eri puolilla maakuntaa. (Kurki & Leppänen 2022)

Ensihoitopalveluun Pohjois-Karjalan maakunnissa kuuluvat ensivaste, perus- ja hoitotason ensihoito sekä ensihoidon kenttäjohtaminen. Siun Sote kuntayhtymässä on ensihoidosta vastaava lääkäri ja Erikoisvastuualueen ensihoitokeskus järjestää ympärivuorokautisen ensihoitolääkärivastuun (FH 60). (Pelastustoimi). Ensihoidossa työskentelee päätömisesti 157 hoitotason ensihoitajaa ja 42 pelastaja/ensihoitajaa, osan vuoroista on mukana 15 pelastaja/ensihoitajaa. Ensivastetoiminnassa on mukana 168 ensivastekelpoista sopimuspelastajaa (ensiauttajaa). (Törrönen 2023a). Pelastusasemia on maakunnassa 13 ja ne ovat jakaantuneet koko Pohjois-Karjalan maakunnan alueelle, pitkien välimatkojen päähän toisistaan.

Terveystieteiden tutkimuskeskuksessa (1326/2010) määritetään ensihoitopalvelun järjestäminen ja sisältö – sen mukaan hyvinvointialueet tekevät alueellaan palvelutasopä-

tökset ja niissä määritetään mm. ensihoitopalveluun osallistuvilta edellytetty koulutus. Pohjois-Karjalan ensihoitajat osallistuvat kolmeen täydennyskoulutukseen vuoden aikana, jotta perus- ja hoitotason luvat pysyvät voimassa.

Pohjois-Karjalan ensihoitajien koulutuspäivät on aiemmin järjestetty lähitoteutuksina kouluttajan kiertäessä kouluttamassa ensihoitajia maakunnan kaikilla pelastusasemilla, tai ensihoitajat ovat tulleet Joensuun pelastusasemalle koulutukseen maakunnasta. Suuren henkilöstömäärän takia koulutuksia on järjestetty useita ja henkilöstön liikkua matkoihin kuluu työaikaa ja niistä tulee lisäkustannuksia työnantajalle.

Kokeillaan simulaatiohybridikoulutustapaa

Living lab -hankkeessa pilotoitiin kevään 2023 aikana kaikille Pohjois-Karjalan ensihoidossa työskenteleville ensihoitajille kuusi Ensihoito 1 -koulutuspäivää (EH1). Ensivastetoiminnassa mukana oleville sopimuspelastajille järjestettiin viisi koulutuspäivää (EVY). Hankkeen kautta järjestettiin Karelia-amk:n Simula-tilojen käyttö näiden koulutusten toteuttamiseen. Simulassa on käytössä simulaatioteknologian lisäksi mahdollisuus osallistua etäyhteyden sekä etäteknologian kautta Simulan eri tiloissa tapahtuvaan toimintaan ja jakaa Nordic Simulatorsin AVS-järjestelmän tuottama kuvanäkymä ja ääni Teams-etäosallistujille (Pantsari 2022).

Simulaatioita on käytetty pitkään terveysalan opetuksessa ja teknologian kehittymisen myötä niiden käyttö on yleistynyt laajemminkin. Simulaatioissa voidaan turvallisessa ympäristössä opetella monenlaisia tärkeitä asioita ja taitoja, joita tarvitaan työelämässä. (Enlund & Huhtiniemi 2021) Simulaatioiden avulla opitaan toimintamalleja, joiden avulla esim. potilasturvallisuuden huomioiminen korostuu. Oman osaamisen kehittämisen ja klinisten taitojen lisäksi

Ensihoitajien simulaatioharjoitus, ohjaamossa kouluttajana ensihoitaja Vesa Parviainen. (Kuva: Jaana Pantsari)

simulaatioissa opitaan pari- ja tiimityöskentelyä, johtajuutta, vuorovaikutusta, päätöksentekoa ja tilan-
netietoisuutta, ns. ei-tekniisiä taitoja. (Salonen 2013;
University of Aberdeen 2012)

Simulaatioharjoitukset on perinteisesti toteutettu lähitoteutuksena ja pienryhmissä. Hybridiopetuksen lisääminen simulaatiopedagogiikkaan on uudenlainen tapa toteuttaa koulutusta, ja koulutuspäivien suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida asioita laajemmin. Kun hybridiopetus tapahtuu samanaikaisesti lähiosallistujille ja etäyhteyden kautta etäosallistujille, opettajan pedagogiset ratkaisut, opetuksen etukäteisvalmistelut ja teknologiaosaaminen korostuvat. Myös opiskelijan oma valmistautuminen ja itseohjautuvuus oppimisessa ovat tärkeitä asioita. Vuorovaikutuksen tasapainoisuus ja yhteisöllisyyden kokemus tuovat hybridiopetukseen mukaan uusia huomioonotettavia haasteita. (Ahlgren, Häkkinen, Koskinen, Laakso & Selkivuori 2020)

Ensihoito 1 -koulutuspäivän toteutus

Ensihoito 1 (EH1) -koulutuksen suunnittelu aloitettiin yhteistyönä Living lab -hankkeessa mukana olevien kahden Karelia-amk:n terveysalan opettajan sekä Pohjois-Karjalan pelastuslaitoksen ensihoidon ja ensivasteen koulutusvastuuhenkilöiden kanssa. Koulutusten aiheet tulivat työelämän edustajilta. Yhdessä

sovittiin vastuutehtävät, joita molemmat osapuolet toteuttivat. Tehtäviin kuului ennako-ohjeiden tekeminen kouluttajille ja koulutukseen osallistujille, itseopiskeltavan ennakkomateriaalin laatiminen, henkilöstön jakaminen tasaisesti eri koulutuspäiville, koulutuksissa tarvittavien välineiden/laitteiden varaaminen pelastusasemille ja Simulaan, sekä simulaatioskenaarioiden tekeminen ja palautekyselyn suunnittelu.

Koulutuspäivän rakenne ja sisältö suunniteltiin yhdessä tukemaan oppimista; koulutusaiheista oli aina teorialuennot ja laitteiden/välineistön käyttökoulutus ennen soveltavaa simulaatioharjoitusta. Koulutuspäivän jälkeen ensihoitajat suorittavat vielä kertaustehävän ensihoidon omassa verkkokoulutusympäristössä. Kahdeksan tunnin EH1 -koulutuspäivään mahtui kolme erilaista teemaa harjoituksineen. Kouluttajina toimivat ensihoidon kenttäjohtajat ja asiantuntijaensihoitajat. Myös ensihoidon vastuulääkäri osallistui koulutuspäiviin. Koulutuspäivien aikana hankkeessa mukana olevat Karelia-amk:n opettajat huolehtivat Simulan teknologian ja etäyhteysteknologian toiminnasta sekä toimivat potilaan rooleissa simulaatioharjoituksissa.

Koulutuspäivinä Karelia-amk:n Simula-tilaan tuli kouluttajat sekä tarvittava määrä ensihoitajia. Koulutuspäivän alussa testattiin etäyhteydet eri pelastusasemille sekä kerrottiin koulutuspäivän sisältö ja aikataulu. Kaikille korostettiin, että koulutuspäivä on harjoitusta, ei testausta. Osallistavat teorialuennot ja laitekoulutukset toteutettiin ennen simulaatioharjoitusta, jossa sovellettiin opittuja asioita käytäntöön. Lähi-osallistujana olleet ensihoitajat olivat toimijoina simulaatioharjoituksissa. Seurantatehtäviä annettiin myös etäosallistujille eri pelastusasemille ja siten he pääsivät osallistumaan simulaatioharjoituksen jälkeiseen opetuskeskusteluun lähiosallistujien ja kouluttajien kanssa. Ensimmäisenä koulutuspäivänä etäteknologian ongelmat hieman viivyttivät koulutuksen sujuvaa etenemistä, mutta ongelmat saatiin ratkaistua, eikä niitä enää esiintynyt seuraavina koulutuspäivinä.

Osallistujien palaute Ensihoito 1 -koulutuspäivästä

Koulutuspäivien päätteeksi lähi- ja etäosallistujilta pyydettiin palautetta koulutuspäivästä. Palautekyselyn ja koosteen saatujen palautteiden tuloksista tekivät Karelian YAMK-opiskelijat osana tulevaa opinnäytetyötään. Opinnäytetyössään he analysoivat tuloksista ikääntyneen ensihoitajan (yli 45-vuotta) kokemuksia lähi- ja etäosallistumisena järjestetystä koulutuksesta.

Palautetta kerättiin Webropol-kyselyn kautta ja vastauksia EH1-koulutukseen osallistujilta tuli 110 (N=214). Vastaajista 55 % koki hybridimalliseen koulutustapaan osallistumisen itselleen paremmaksi osallistumistavaksi kuin lähiopetuksena toteutettuun koulutukseen:

”Mahdollisuus osallistua etänä ja kaikin puolin uudenmallisen vaikuttavan koulutuksen kehittäminen on järkevää.”

”Simulaatioharjoituksiin pystyi keskittymään ja havainnoimaan asioita paremmin, kun tilaisuus oli etänä järjestetty.”

Simulaatioharjoituksen jälkeinen opetuskeskustelu, vetäjänä ensihoitaja Vesa Parviainen. (Kuva: Jaana Pantsari)

Hybridikoulutuspäivien aikana neljännes osallistujista oli Simulassa ja loput osallistuivat etäyhteyden kautta. Kahtena koulutuskertana osallistujat olivat vain Simulassa pienemmän kokonaisuosallistujamäärän takia.

Tuloksista kävi ilmi, että suurin osa ensihoitajista oli osallistunut simulaatiokoulutukseen aiemmin. Vain 10 %:lla vastaajista ei ollut lainkaan aiempaa kokemusta simulaatioista. Aiemman simulaatiokokemuksen perusteella simulaatio koettiin tehokkaana oppimismenetelmänä avoimissa palautteissa, vaikka simulaatiokokemukset vaihtelivatkin yksilöittäin:

”Simulaatio-oppiminen on edelleen hyvä tapa oppia.”

”Simulaatiotyypisistä koulutuksista en keksi mitään hyvää sanottavaa, ei vaan yksinkertaisesti sovi kaikille.”

”Enemmän simulaatioita ja käytäisiin laitteita enemmänkin läpi. Kaikki pääsisi simulaatioihin mukaan.”

Eh1-koulutuspäiviin oli tehty paljon ennakkomateriaalia ja vastaajista suurimman osan mielestä ne tukivat koulutuspäivän tavoitteiden saavuttamista, jos vain oli ehtinyt niitä lukemaan ennen koulutusta:

”Esiopiskelumateriaali oli kattava ja valmisteli varmasti hyvin koulutukseen ne, ketkä sen kerkesi lukemaan.”

Koulutuspäivän sisältö oli useimman vastaajan mielestä sopiva ja tavoitteet saavutettiin, joskin päinvastaisiakin palautteita nousi esiin:

”Koulutuspäivään oli tuotu minulle uusia asioita, jotka olivat mielenkiintoisia ja joita taitoja varmasti töissä tulen tarvitsemaan”

”Aiheet aivan liian vaativia EH1 -päivään. Koulutukseen kuitenkin osallistuvat kaikki, niin paloiesimiehet/pelastajat kuin perus- ja hoitotason ensihoitajat!”

Koulutuspäivän rakenne koettiin hyvänä:

”Opetusluennot ennen simulaatioita hyviä”.

Kouluttajat saivat erittäin hyvää palautetta toiminnastaan:

”Kouluttajat olivat selkeitä ja asioiden sisällöt tuotiin erittäin hyvin esille. Ne osattiin esittää ja opettaa selkeästi ja tärkeimmät asiat esille tuoden.”

”ei ollut testaus fiilis”

”Koulutuspäivässä oli rento tunnelma ja virheiden tekemistä ei tarvinnut pelätä.”

Etäosallistujien huomiointi hybridimallisen koulutuksen aikana koettiin toteutuneen hyvin:

”Kouluttajille isot plussat! Energistä toimintaa ja huomioitiin kaikki osallistujat sekä heidän esittämistä asioista oltiin kiinnostuneita”.

Kehittämisehdotuksissa nousi esille teknisten ratkaisujen parantaminen

Kehitettävääkin koulutuspäivän toteuttamisesta löytyi. Palautteen perusteella etäyhteydellä osallistuville

debriefing-tilasta välittynyt kuva ei aina ollut selkeä. Laitekoulutuksen aikana kuvan välittäminen etäosallistujille vaihdettiin liikuteltavaan kamerayhteyteen ja kuvan vakaana pysymisessä oli haasteita, kunnes kameran valinta tukijalkoineen saatiin oikeanlaiseksi. Äänen kuuluminen oli myös haaste etäosallistujille, varsinkin, kun simulaatioihin osallistujat puhuivat yhtä aikaa, puheesta ei saanut selvää – tämä ongelma oli myös lähiosallistujilla:

”Etänä ei moneenkaan otteeseen saanut selvää puheesta simulaatioissa, sekä kohtuullisen pienet ruudut näytöllä vaikeuttivat tapahtumien seuraamista, joten etänä tilannetietoisuus jäi melko ohueksi ajoittain.”

Ohjeistuksella ja puheen vuorotteluilla asiaan saatiin hieman parannusta. Ohjaamosta välitettyihin ohjeisiin otettiin mukaan mikrofoni, jonka kautta puhe välittyi etäosallistujille paremmin. Ensimmäisenä koulutuspäivänä oli Simulasta yhteysteknisiä ongelmia eikä teknistä asiantuntijapalvelua ei ollut saatavilla, joten aikaa kului ongelman ratkaisemiseen hieman enemmän. Muina koulutuspäivinä etäyhteysteknologiaan liittyviä ongelmia ei esiintynyt.

Pelastusasemat ovat liittyneet Turvallisuusverkkoon (TUVE) osana julkisen hallinnon turvallisuusverkko-toimintaa. TUVE-verkon toimintaa ei saa vaarantaa, esimerkiksi käyttämällä Teams-yhteyttä tässä verkossa (Valtiovarainministeriö). Tämän takia etänä osallistuvilla pelastusasemilla oli omat haasteensa kuvan näkymisessä ja äänen kuulumisessa, kun Teams-yhteyteen käytettiin eri laitteita ja verkkoyhteyttä:

”Jos joissain paikoissa äänen tai kuvan kanssa on vaikeuksia, niin olisiko syytä tarkastella asemien verkkoyhteyksiä ja niiden nopeuksia sekä äänentoisto- ja videolaitteita vastaamaan nykyisiä videoiden toiston vaatimuksia.”

Kaiken kaikkiaan koulutuspäiviin oltiin tyytyväisiä:

”Tärkeitä aiheita, tukevat hyvin kenttätöitä. Karelian simulaatiotilat osana koulutusta ovat tosi hyvät”.

Kehittämistoimia tehtiin palautteiden perusteella jo ensimmäisen koulutuspäivän jälkeen. Jatkossa olisi hyvä huomioida ennakkoon vielä enemmän kameranäkymät erilaisten koulutustarpeiden mukaan eri tiloista. Laitekoulutuksiin voisi tehdä opetusvideoita itseopiskeluun jo ennakkoon ja ne tukisivat osaltaan koulutuspäivässä laitteiden käyttöopetusta, kun tarpeellinen määrä laitteita ja välineitä olisi käytössä. Itseopiskeltavan materiaalin määrää tulisi huomioida ja varmistaa kaikille tarpeeksi aikaa sen läpikäymiseen. Äänen parempaan kuulumiseen etäyhteyden päässä oleville tulee löytää ratkaisuja; yhtenä vaihtoehtona voisi kokeilla mikrofoni määrän vähentämistä simulaatioharjoituksen aikana, jolloin opetuksellisesti tärkeimmät puheet kuuluttaisiin paremmin.

Huomioitavaa olisi myös etäosallistujien jakautumisessa eri koulutuspäiville tasaisemmin, jolloin ei tulisi liian isoja etäosallistujamääriä joihinkin koulutuspäiviin. Etäosemille olisi varmistettava ”tukihenkilö”, jonka tehtävänä olisi huolehtia teknisistä yhteyksistä sekä yleisistä järjestelyistä koulutuspäivän aikana. Tämä toteutui suunnitellusti joillakin pelastusasemilla. Simulaatiotiloissa olisi huomioitava, että tekninen asiantuntija olisi tarvittaessa saatavilla toiminnan tueksi ja teknisten ongelmien ratkaisijaksi.

Ensivaste-koulutusiltojen toteutus ja palaute

Ensivaste (EVY) -koulutuksen suunnittelu aloitettiin yhteistyönä Living lab -hankkeessa mukana olevien kahden Karelia-amk:n terveysalan opettajan ja ensivasteen koulutusvastuuhenkilöiden (ensihoidon kenttäjohtajat ja asiantuntijaensihoitajat) kanssa. Ensivasteen koulutusiltojen suunnittelussa hyödynnettiin Ensihoito 1 -koulutuksen suunnitteluprosessia ja toteutusta. EVY-koulutusiltoja järjestettiin viidesti, kolme tuntia kerrallaan.

Sopimuspelastajat mukana simulaatioharjoituksessa, auttamisen kohteena loukkaantunut henkilö. (Kuva: Jaana Pantsari)

Koulutusten rakenne suunniteltiin DrcABCDE-protokollan mukaiseksi ja läpileikkaavana teemana kaikissa simulaatioharjoituksissa oli työturvallisuus. EVY-koulutusiltojen osallistujat olivat pääsääntöisesti ensivastetoiminnassa mukana olevia sopimuspelastajia, mutta heidän lisäksi koulutukseen osallistui oman kiinnostuksensa myötä myös työvuoron ensihoitajia pelastusasemalla ollessaan. Karelian Simulassa oli kouluttajien lisäksi neljästä kuuteen sopimuspelastajaa/koulutusilta ja etäyhteydellä oli mukana keskimäärin 30 – 60 osallistujaa/koulutusilta maakunnan eri pelastusasemille kokoontuneina.

Koulutusillan alussa testattiin etäyhteydet eri pelastusasemille sekä kerrottiin koulutusillan sisältö ja aikataulu. Kaikille korostettiin, että koulutuspäivä on harjoitusta, ei testausta. Ensimmäisenä koulutusiltana kaikille kerrottiin, miten toimitaan simulaatioharjoituksissa, koska sopimuspelastajilla ei ollut kokemusta simulaatioharjoituksiin osallistumisesta tätä ennen.

Koulutusillan alussa kouluttajat luennoivat teemaan liittyvää teoriaa, minkä jälkeen seurasi soveltava simulaatioharjoitus. Kolmen tunnin EVY -koulutusiltaan mahtui kaksi teemaa harjoituksineen. Lähiosallistujat toimivat simulaatioharjoituksissa toimijoina ja etäyhteydellä mukana olleet saivat seurantatehtäviä simulaatioharjoitusten ajaksi sekä osallistuivat simulaatioharjoitusten jälkeisiin opetuskeskusteluihin yhdessä lähiosallistujien ja kouluttajien kanssa. Koulutusiltojen päätteeksi lähi- ja etäosallistujilta pyydettiin palau-

tetta koulutuksesta ja sen toteutuksesta. Palautekyselyn ja koosteen saatujen palautteiden tuloksista tekivät Living lab -hankkeen kaksi terveysalan opettajaa.

EVY-koulutusiltoista antoi palautetta yhteensä 60 osallistujaa (N=201). Koulutusiltoittain osallistujamäärä vaihteli; osa osallistui jokaiseen koulutusiltaan, osa yhteen tai useampaan. EVY-toimintaan osallistumiskokemus vaihteli suuresti, osa oli vasta aloittanut ensivastetoiminnassa ja osalla oli yli viiden vuoden toimintakokemus. Osallistujilla vain muutamalla oli terveysalan tutkinto ja näiden joukossa saattoi olla ensihoitajiakin.

Palautteet analysoitiin jokaisen koulutusillan jälkeen ja niiden perusteella tehtiin heti tarvittavat kehittämistoimenpiteet. Esimerkiksi simulaatioharjoitusten jälkeen pidetyt opetuskeskustelut ajoitettiin tiivimmiksi kokonaisuuksiksi. Äänen kuuluvuus oli haasteena samoin kuin EHI-koulutuspäivissä. Mikrofonilisättiin parantamaan äänen kuuluvuutta etäosallistujille ohjaamosta annettuihin ohjeistuksiin. Yhtenä koulutusiltana esiintyi tekninen ongelma, mutta se saatiin ratkaistua nopeasti. Muina koulutusiltoina ei teknisiä ongelmia esiintynyt.

Palautteen perusteella sopimuspelastajat pitivät hybridimallisen toteutettuja EVY-koulutusiltoja simulaatioharjoituksineen toimivana toteutustapana ja vaatimustasoltaan sopivana. Koulutuksen tavoitteisiin päästiin, opetettavat asiat opittiin ja kaikkien osallistaminen onnistui hyvin koulutuksen aikana. Innostus simulaatioharjoituksiin osallistumiseen lisääntyi koulutusiltojen ja niistä saadun kokemuksen myötä. Simulaatioharjoituksiin osallistuminen koettiin positiivisena ja palaute simulaatioharjoituksiin osallistujille annettiin positiivisen kehittämisen kautta hyvässä hengessä:

”Lähipäivien lisääminen ja toimintatavan vakiinnuttaminen!
EVY-simujen mahdollistaminen
jatkoksin!!”

Simulaatiohybridikoulutus laajenee syksyllä

Living lab -hankkeen kautta pilotoidut EHI- ja EVY-koulutukset lähi- ja

etäosallistumisena onnistuivat hyvin. Koulutuspäivien rakenne oli oppimisen kannalta hyvin suunniteltu; teoria ja laiteharjoitukset tukivat soveltavaa simulaatioharjoitusta. Lähes kaikilla ensihoitajilla oli simulaatioharjoitukseen osallistumisen kokemusta aiemmin. Silti simulaatioharjoitukseen osallistuminen ammattilaisena tuntui palautteiden perusteella olevan jännittävämpi kokemus, kun mukana oli myös etäosallistujia. Myös etänä osallistuvat ensihoitajat toivat esille simulaatioharjoitukseen osallistuvien ensihoitaja-kollegoidensa paineistetun tilanteen. Tämä ilmiö ammattilaisten kokemuksista on kiinnostava asia, sillä esimerkiksi opiskelijana annettujen palautteiden perusteella simulaatioihin osallistumisista ei ole pääsääntöisesti koettu näin paineistetuiksi.

Karelia-amk:ssa on akuuttihoitotyön täydentävissä opinnoissa toteutettu sairaanhoitajaopiskelijoille simulaatioharjoituksia hybridiopetuksena. Osa opiskelijoista on osallistunut simulaatioharjoituksiin etänä, osa on tullut lähitoteutukseen koululle ja osallistuneet simulaatioharjoituksiin toimijoina. Hirvosen (2023) tekemässä tutkimuksessa sairaanhoitajaopiskelijoiden antama palaute kevään 2023 simulaatiohybridikoulutuksen toteutuksesta oli positiivista, olipa ollut osallistujana paikan päällä tai etänä. Etäosallistujien mukanaoloa ei koettu paineistavana tekijänä simulaatioharjoitusten aikana, vaikka opinnoissa oli mukana toisilleen tuntemattomia opiskelijoita eri ryhmistä. Palautteen perusteella EHI-koulutukseen osallistuvat ensihoitajat, joilla ei ollut aiempaa kokemusta simulaatioista, pitivät lähi- ja etäosallistumisena toteutetusta hybridikoulutustavasta enemmän kuin ensihoitajat, joilla oli aiempaa kokemusta simulaatioista. Ensivasteen koulutuksessa mukana olleilla sopimus-

Etäyhteyden kautta EHI-koulutukseen osallistuvat ensihoitajat maakunnan pelastusasemilta mukana simulaatioharjoituksen jälkeisessä opetuskeskustelussa lähiosallistujien kanssa. (Kuva: Jaana Pantsari)

pelastajilla ei ollut aiempaa kokemusta simulaatioista ja he todella innostuivat simulaatioharjoituksista ja hybridimallisen toteutetusta koulutuksesta.

Mitkä tekijät voivat vaikuttaa tähän koettuun paineistus-ilmiöön? Onko aiempien simulaatioharjoitusten aikana saatu kenties negatiivisia kokemuksia ja ne vaikuttavat ilmiön syntyyn? Vai ajatellaanko itse, että ammattilaisena ei saisi epäonnistua simulaatioharjoituksen aikana – varsinkaan silloin, kun on kollegoita katsomassa? Ehkä osallistujilla on kokemusta vain lähiosallistumisesta toteutetuista simulaatioista ja se koetaan vähemmän paineistetuksi harjoitustilanteeksi kuin se, että kollegat tulevat mukaan yhteiseen harjoitukseen etäyhteyden kautta?

Jos hybridimallisia etä- ja lähisimulaatioina toteutettuja koulutuksia halutaan hyödyntää eri aloilla ja pitkien välimatkojen maassa, meidän kaikkien simulaatiokouluttajien ja simulaatioihin osallistujien olisi osaltamme vaikuttava parempien kokemusten saamiseen simulaatioharjoituksista. On korostettava harjoittelua testien sijaan. Ammattilaisenakin ollaan uutta oppimassa yhdessä ja jaetaan osaamista. Palautteet tulisi aina antaa positiivisen kautta. Mahdolliset virheetkin voidaan käsitellä syyttelemättä ja jälkipuheet simulaatioharjoituksista tulisi jäädä pois. Me kaikki voimme vaikuttaa näihin asioihin. Kun saadaan aikaan tunnelma, jossa aidosti uskalletaan olla yhdessä oppimassa turvallisessa, simuloidussa harjoitusympäristössä, saavutetaan enemmän voittoja kuin tappioita – olipa osallistujia pieni määrä lähitoteutuksessa tai samanaikaisesti isompi osallistujamäärä etänä.

Syksyllä 2023 yhteistyö Pohjois-Karjalan ensihoidon kanssa jatkuu ja laajenee; Ensioito 2 -koulutuspäiviin (EH2) on osallistumassa 157 hoitotason ensihoitajaa sekä Siun Sotesta yhteispäivystyksen, päivystysosaston ja päivystysavun neuvonta- ja ohjauspalvelujen hoitajia ja lääkäreitä yhteensä noin 70. (Törrönen 2023b) Koulutuspäivien suunnittelutyö on jo alkanut.

Näistä koulutusprosesseista Living lab -hankkeessa tuotetaan palvelurakennemalli, jota voidaan hyödyntää työelämäyhteistyössä eri organisaatioiden ja

yritysten koulutuspalvelutarpeissa, erityisesti pitkien välimatkojen alueilla – niin kansallisesti kuin kansainvälisesti.

Lähteet:

Ahlgren, R., Häkkinen, S., Koskinen, M., Laakso, H., Selkivuori, L. 2020. Havaintoja hybridiopetuksesta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. <https://oppimateriaalit.jamk.fi/hybridiopetus/opettajan-identiteetti/> 16.5.2023

Enlund, J. & Huhtiniemi, J. 2021. Simulaatio-oppiminen terveysalan opinnoissa: Kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Opinnäytetyö. Sairaanhoidtajakoulutus. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202105046997> 16.5.2023

Hirvonen, T. 2023. Hybridiopetuksen osallistavat opetusmenetelmät terveysalan simulaatio-opetuksessa. Pro gradu -tutkielma. Hoitotiede. Itä-Suomen yliopisto. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/30281> 24.8.2023

Kurki, J. & Leppänen, S. 2022. Living lab – Yhteiskehittämisen mahdollisuuksia Pohjois-Karjalan alueella. Pulssi-portaali 19.12.2021. Karelia-ammattikorkeakoulu. <https://www.karelia.fi/2022/12/living-lab-yhteiskehittamisen-mahdollisuuksia-pohjois-karjalan-alueella/> 15.5.2023

Pantsari, J. 2022. Uusi etäosallistumisen mahdollisuus avaa Simulan eri koulutusalojen ja työelämän käyttöön. Pulssi-portaali 21.4.2022. Karelia-ammattikorkeakoulu. <https://karelia.fi/2022/04/uusi-etaosallistumisen-mahdollisuus-avaa-simulan-eri-koulutusalojen-ja-tyoelaman-kayttoon/> 15.5.2023

Pelastustoimi. Ensioito. <https://pelastustoimi.fi/pohjois-karjala/palvelut/ensioito> 15.5.2023

Salonen, H. 2013. Mitä simulaatiolla tulisi ensihoidon koulutuksissa opettaa – ryhmähaastattelu ensihoidon simulaatio-opetuksen asiantuntijoille. Pro gradu tutkielma. Hoitotieteen laitos. Itä-Suomen yliopisto. <https://core.ac.uk/download/pdf/15170406.pdf> 16.5.2023

Terveydenhuoltolaki 1326/2010 <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326#L4P38> 15.5.2023

Törrönen, K. 2023a. Ensioitopäällikkö, Pohjois-Karjalan Pelastuslaitos. Haastattelu 17.5.2023.

Törrönen, K. 2023b. Ensioitopäällikkö, Pohjois-Karjalan Pelastuslaitos. Haastattelu 25.5.2023.

University of Aberdeen Industrial Psychology Research Centre and the Scottish Clinical Simulation Centre. 2012. Framework for Observing and Rating Anaesthetists' Non-Technical Skills. <https://www.jeehp.org/upload/media/jeehp-13-44-supple.pdf> 16.5.2023

Valtiovarainministeriö. Julkisen hallinnon turvallisuusverkko toiminta (TUVE-toiminta). <https://vm.fi/turvallisuusverkko-toiminta> 1.6.2023

Ammattilaisten yhteinen ensihoidon koulutuspäivä lähi- ja etäsimulaatiototeutuksena

Kirjoittajat:

Sami Arola, lehtori, sairaanhoitajakoulutus, Karelia-ammattikorkeakoulu

Jaana Pantsari, lehtori, sairaanhoitajakoulutus, Karelia-ammattikorkeakoulu

Keväällä 2023 toteutettiin pilottina Sote Hyte Living lab – yhteiskehittämistä Pohjois-Karjalassa -hankkeen (Living lab -hanke) kautta EH1-koulutuspäivät ensihoitajille sekä koulutusillat ensivasteyksiköille lähi- ja etäsimulaatioina (Pantsari 2023). Hybridikoulutus jatkui syksyllä 2023, jolloin EH2-koulutuspäivään osallistuivat kaikki Pohjois-Karjalan ensihoitajat (hoitotaso ja kenttäjohtajat). Lisäksi koulutukseen osallistui yksiköiden työtilanteen mukaan Pohjois-Karjalan keskussairaalan yhteispäivystyksen sairaanhoitajia ja akuuttilääketieteen erikoislääkäreitä, päivystysosaston (POS) sairaanhoitajia sekä 116117 -päivystysavun sairaanhoitajia. EH2-yhteiskoulutuspäivän lähitoteutus järjestettiin viisi kertaa Karelia-amk:n Simulaatioissa (lähiosallistujat), kun taas etäosallistujille oli järjestetty koulustilat määrättyille pelastusasemille sekä keskussairaalaan. Yhteensä viiteen EH2-koulutuspäivään osallistui noin 250 ammattilaista.

EH2-koulutuspäivien moniammatillinen suunnittelu ja toteutus

EH2-koulutuspäivien kouluttajina toimivat em. organisaatioiden edustajat sekä Karelia-amk:n kaksi hoitotyön lehtoria. Koulutuspäivien rakenne, sisältö ja toteutustavat suunniteltiin tässä moniammatillisessa työryhmässä. Koulutuspäivissä haluttiin tuoda esille ammattilaisten yhteistoimintaa potilaan hoidossa eri ympäristöissä, kotona, ambulanssissa ja keskussairaalan yhteispäivystyksessä sekä hyödyntää strukturoitua raportointimallia (ISBAR) viestimisessä.

Ulkoisen tahdistuksen laitekoulutus lähi- ja etäosallistujille EH2-koulutuspäivänä. Kouluttajina ensihoitajat Tero Laakkonen ja Antti Erholtz. Kuva: Jaana Pantsari

Koulutuksen toteutus mukaili keväällä 2023 hyväksi havaittua prosessia; koulutuksen ennakkomateriaali oli osallistujille etukäteen saatavilla, koulutuspäivän aiheista oli asiantuntijaluentoja, laitekoulutusta ja soveltavia simulaatioharjoituksia opetuskeskusteluineen. Kevään 2023 koulutuksista saatujen palautteiden perusteella tehtiin syksyn koulutuksiin myös muutoksia. Esimerkiksi ennakkomateriaalina olevien tiedostojen määrään oli kiinnitetty huomiota, samoin palautteen antamiseen. Simulan lähi- ja etäyhteysteknologia toimivat syksyn koulutuspäivien aikana hyvin, eikä suuria teknisiä ongelmia ollut etäyhteystoissakaan (Pantsari 2022, 2023).

Palaute EH2-koulutuspäivistä

EH2-koulutuspäivistä annettu palaute on suuntaa antavaa vastausprosentin ollessa vain 30 %. Vastaajien aiempia kokemuksia simulaatiokoulutuksista (lähitoteutuksista sekä hybridimallisista toteutuksista) tuotiin vastauksissa esille ja ne vaikuttivat nyt annettuihin palautteisiin – osa positiivisesti, osa negatiivisesti. Koulutuspäivän sisältöihin ja toteutuksiin oltiin

Simulaatioharjoitus menossa. Kouluttajana akuuttilääketieteen erikoislääkäri Heljä Vänni. Kuva: Jaana Pantsari

pääsääntöisesti tyytyväisiä; koulutusaiheiden määrä ja sisältö koettiin hyväksi, palaute annettiin positiivisen kautta, eri yksiköissä toimivien ammattilaisten työ tuli tutummaksi, koulutuspäivän tunnelma oli rento ja kouluttajat asiantuntevia. Koulutuksen tavoitteet saavutettiin vastaajien mielestä tasolla 4 Likert-asteikolla 1-5, mitä voi pitää hyvänä tuloksena tällaisessa moniammatillisessa osallistujajoukossa.

”Kiitos hienosti suunnitellusta ja toteutetusta koulutuksesta. Olette tehnyt todella hyvää työtä!”

” Oli näkökulmia avartavaa kuulla muidenkin toimijoiden (ensihoitaja päivystyksen näkökulmia) mielipiteitä, vinkkejä ja kokemuksia!...”

”Paljon on kehitystä tapahtunut Eh1 päivään verrattuna. Ilmapiiiri oli positiivisempi.”

”Mahtavat kouluttajat ja kouluttajien tiimi.”

Koulutuspäivistä löytyi kehitettävääkin: etäosallistujien kokemukset osallistamisesta vaihtelivat sen mukaan, miten suuri osallistujamäärä sekä millainen tila ja tekniset yhteydet etäosastolla oli.

”Jos etänä pitää antaa palautetta seurattavasta asiasta, sen yhteen vetämiseen ei ollut aikaa. Joten palaute jäi puhemiehenpalautteeksi.”

”Koulutus voisi järjestää omilla asemilla, samat asiat olisi voinut tehdä eikä olisi tarvinnut matkustaa eri paikkakunnalle.”

Toive koulutuksen järjestämisestä vain lähitoteutuksena ja oman työyhteisön kanssa nousi usein esille palautekyselyn vastauksissa, vaikka hoitoketjun kokonaisuuteen tutustuminen nähtiin tärkeänä. Palautteeseen vaikuttivat myös vastauksissa esille tuodut aiemmat negatiiviset kokemukset simulaatioharjoituksista vuosien ajalta. Palautteissa nousi esille myös

tarve kouluttautua oman tutun työporukan kanssa lähitoteutuksena ja samassa tilassa. Tällöin yksittäisen osallistujan rooli muodostuisi mahdollisesti aktiivisemmaksi koulutuspäivän aikana. Toisaalta palautteissa nousi esille suurempi toive koulutuksen järjestämisestä ennemmin hybriditoteutuksena kuin lähitoteutuksena yli 45-vuotiaiden vastauksissa, kun taas alle 30-vuotiaiden ja alle viiden vuoden työkokemuksen omaavien -ryhmissä toive lähitoteutuksesta oli hyvin vahva.

”On loistava ajatus kouluttautua ja tutustua hoitoketjun eri toimijoiden kanssa...”

”Tietysti pienemmässä porukassa ja siten, että kaikki olisivat lähiopetuksessa, mahdollistettaisiin kaikkien osallistuminen simulaatioihin. Vaikka vapaaehtoisuushan näissäkin korostuu, mutta kynnys osallistua saattaisi pienentyä, kun ei ole kuin muutamia ihmisiä katsomassa.”

Koulutuksen tavoite on saada osallistujat oppimaan ja koulutuksessa tulisikin olla monipuolisia toteutuksia, joiden kautta opitaan. Tähän monipuoliseen koulutustoteutukseen EH1-, EH2- ja EVY-koulutuksissa on pyritty.

Tavoitteena positiivinen palaute ja hyvä ilmapiiri

Simulaatioharjoituksiin osallistuminen koetaan usein jännittävänä asiana. Palautekyselyssä kysimme seuraavien aiheiden merkityksellisyyttä jännittämisen kokemuksiin: epäonnistumisen pelko, epävarmuus omasta tietotaidosta, esiintymispelko, kun seuraajia on samassa tilassa, esiintymispelko, kun seuraajia on samassa tilassa ja etänä sekä pelko leimautumisesta. Mikään näistä asioista ei ylittänyt tasoa 4 Likert-asteikolla 1–5, jossa merkityksellisyys nousi numeron suurentuessa.

Esiintymispelko ja omaan osaamiseen liittyvät epävarmuudet ovat inhimillisiä pelkoja, joita me jokainen koemme omalla tavallamme ollessamme toisten seurattavana ja arvioitavana esimerkiksi työtehtävissämme tai vaikkapa simulaatioharjoituksissa. Osa jännittää esiintymistä tuntemattomien kanssa, osa myös tuttujen keskuudessa, osa samassa tilassa ollessa tai videoyhteyden päässä. Ammattikonteksti voi osaltaan lisätä jännittämistä – olenko tarpeeksi osaava ja taitava ammattilainen. (Elä paremmin 2020)

Kokemus ja aika tuovat ammattilaisillekin toimintaja esiintymisvarmuutta, mutta silti pelkona voi olla epäonnistuminen juuri esiintymishetkellä ja siitä saatava kriittinen palaute. Jännittäminen voi lisääntyä, jos alkaa miettimään mitä muut ajattelevat minusta ja samalla myös oma itsekriittisyys ja vaatimustaso voi lisääntyä. Turvallisen ilmapiirin luominen on koko työyhteisön tehtävä, ovatpa esiintymisen tavat työyhteisössä millaisia tahansa. (Työterveyslaitos 2018)

Palautteen antaminen ja vastaanottaminen on usein vaikeaa, varsinkin jos palaute on kriittistä. Palautteen tarkoitus on auttaa sen saajaa oppimaan ja kehittymään – kriittinenkin palaute voidaan antaa positiivisen kautta ja henkilökohtaisuuksiin menemättä. Palautteen vastaanottamisessa tarvitaan avointa mieltä, kuuntelua ja keskustelua sekä palautteen antajan näkökulman huomioimista. Positiivisen palautteen antaminen on tehokasta oppimisen aikana, jolloin palautteen saajalla on mahdollisuus toimia palautteen mukaan ja siten vahvistaa osaamistaan. (Duunitori 2023, Peda.net 2023, Talsi 2023)

Näitä jännittämiseen, palautteen antamiseen ja vastaanottamiseen liittyviä asioita on hyvä meidän jokaisen miettiä. Koulutusten toteuttamisen tapoja on monenlaisia ja jokaisesta toteutustavasta löytyy

niin hyviä kuin huonojakin puolia. Jokaisella osallistujilla on suuri rooli siinä, miten voi itse olla mukana luomassa turvallista ilmapiiriä ja positiivisen oppimisen kautta tapahtuvaa toimintaa, olipa koulutustapa millainen tahansa. EHI-, EH2- ja EVY-koulutuksista saimme hyvää kokemusta sekä kehittämisen kohteita siitä, miten voimme hyödyntää Karelia-amk:n simulaatiotilojen lähi- ja etäyhteysteknologiaa koulutusten järjestämisessä isoille osallistujamäärille pitkien välimatkojen alueella. Vuoden aikana noin 700 henkilöä osallistui pilotoituihin koulutuksiin. Myös Hirvosen (2023) pro gradu -tutkielman tulos osallistavasta hybridimallisesta simulaatio-opetuksesta kannustaa jatkamaan hybridimallista koulutus- ja opetustoimintaa.

Seuraava yksittäinen palaute kiteyttää hyvin sen, mitä hybridimalliseen koulutukseen osallistuvan henkilön kokemus voi parhaimmillaan olla:

”Minua ei jännittänyt esiintyä ja minusta ei haittaa simulaatiossa virheiden tekeminen. Sehän on hyvä paikka tehdä virheitä oikean tilanteen sijaan. Ja virheiden tekeminen ei tietenkään ole itse tarkoitus, mutta ei sitä tarvitse pelätä.”

Lähi- ja etäsimulaatiokonsepti

Sote Hyte Living lab – yhteiskehittämistä Pohjois-Karjalassa -hankkeessa kehitimme vuoden koulutuskokemuksien perusteella lähi- ja etäsimulaatiokonseptin, jossa ohjeistetaan, miten koulutus suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä työelämäkumppaneiden kanssa. Konsepti on sovellettavissa myös opintojaksojen toteutuksiin.

Simulaatiokoulutukset lähi- ja etätoteutuksena

Case: Vuoden 2023 aikana pilotoitiin Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen ensihoitajärjestelmän työntekijöille koulutuskokonaisuus, joka koostui kuudestatoista koulutuspäivästä. Koulutukset tavoittivat yhteensä noin 700 henkilöä. Koulutukset toteutettiin hybridimuotoisena simulaatiokoulutuksena Karelia-amk:n Simula-tiloissa.

Lähi- ja etäsimulaatiokonseptin visualisointi. Kuva: Outi Santaniemi

Lähteet:

Duunitori. 2023. 10 tapaa antaa palautetta fiksusti – välttämättä yleiset virheet. <https://duunitori.fi/tyoelama/palautteen-antaminen> 4.12.2023

Elä paremmin. 2020. Esiintymispelko on yleinen ja hoidettavissa oleva vaiva. Blogi. <https://elaparemmi.fi/blogi/esiintymispelko-on-yleinen-ja-hoidettavissa-oleva-vaiva/> 4.12.2023

Hirvonen, T. 2023. Hybridiopetuksen osallistavat opetusmenetelmät terveysalan simulaatio-opetuksessa. Pro gradu -tutkielma. Hoitotiede. Itä-Suomen yliopisto. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/30281> 24.8.2023

Pantsari, J. 2022. Uusi etäosallistumisen mahdollisuus avaa Simulan eri koulutusalojen ja työelämän käyttöön. <https://karelia.fi/2022/04/uusi-etaosallistumisen-mahdollisuus-avaa-simulan-eri-koulutusalojen-ja-tyoelaman-kayttoon/> Pulssi-portaali, Karelia-ammattikorkeakoulu. 13.11.2023

Pantsari, J. 2023. Lähi- ja etäsimulaatioina toteutetun hybridikoulutuksen pilotti Pohjois-Karjalan ensihoitajien ja ensivasteyksiköiden kanssa. <https://www.karelia.fi/2023/06/lahi-ja-etasimulaatioina-toteutetun-hybridikoulutuksen-pilotti-pohjois-karjalan-ensihoitajien-ja-ensivasteyksikoiden-kanssa/> Pulssi-portaali, Karelia-ammattikorkeakoulu. 13.11.2023

Peda.net. 2023. Positiivinen palaute. <https://peda.net/oppimateriaalit/peda.net/positive/teoria/pp> 4.12.2023

Talsi, M-T. 2023. Ota rakentava palaute vastaan oikein – 4 askelta onnistumiseen. Duunitori. <https://duunitori.fi/tyoelama/rakentava-palaute> 4.12.2023

Työterveyslaitos. 2018. Suhtaudu hyväksyvästi omaan ja toisten jännittämiseen. Työpiste-verkkolehti. <https://www.ttl.fi/tyopiste/suhtaudu-hyvaksyvasti-omaan-ja-toisten-jannittamiseen> 4.12.2023

Sote Hyte Living Lab -hankkeen aikana luotiin yhteiskehittämisen toimintamalli Pohjois-Karjalaan

Kirjoittaja:

Outi Santaniemi, projektiasiantuntija, Karelian ammattikorkeakoulu

Sote Hyte Living Lab – yhteiskehittämistä Pohjois-Karjalassa -hankkeen yksi tavoitteista oli konseptoida Karelian Living Lab -toimintamalli. Haastetta lähestyttiin palvelumuotoilun ja yhteiskehittämisen näkökulmasta vuoden 2023 kestäneessä kehitysprosessissa. Kun alun lähtötilanne oli vähintäänkin hämärä – mitä edes tarkoittaa Living Lab? – saatiin vuoden aikana määriteltyä erilaisten kokeilujen ja kohtaamisten kautta Karelian sote- ja hytealan innovaatio- ja yhteiskehittämistoiminnan uusia mahdollisia kehitysuuntia kattavasti.

Palvelumuotoilu ja asiakasymmärrys apuna toimintamallin kehittämisessä

Palvelumuotoilijaa kiinnostaa aina ensimmäisenä asiakkaan kokemus: se, miten loppukäyttäjä kokee palvelun käyttämisen. Kun asiakasta on kuultu, hänet otetaan mukaan myös varsinaiseen kehittämistyöhön esimerkiksi uusien kehitysajatusten ideoijana tai prototyyppien testaajana. Palvelumuotoilu on kehittä-

misote, jonka tavoitteena lyhykäisesti on luoda sellaisia palveluita ja tuotteita, jotka palvelevat asiakasta ja loppukäyttäjää hänen tarpeidensa mukaisesti sen sijaan, että tuotetaan palveluita, joiden ainoastaan oletetaan palvelevan asiakasta. (Koivisto ym. 2019.) Digitalisoituvassa yhteiskunnassa palvelumuotoilun ja asiakaslähtöisyyden merkitys palveluiden kehittämisessä kasvaa koko ajan. Asiakkaan tarpeet parhaiten huomioivat palvelut luovat kilpailuetua ja erottuvuutta markkinoilla, mutta digitaalisten palveluiden lisääntyessä myös niiden käytettävyys, johdonmukaisuus ja erilaisia digitaatioita palvelevat toteutukset tulevat yhä tärkeämmiksi suunniteltaessa kestävästä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluita ja ratkaisuja.

Living Lab -hankkeessa ymmärrystä asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden toimintaympäristöistä, tarpeista ja toiveista kerryttiin vuoden mittaan useissa tapaamisissa eri yritysten ja järjestötoimijoiden kanssa. Tilaisuuksien yhteissuunnittelu ja niiden yhteydessä tapahtuneet keskustelut sekä teknologiakokeilujen ja pilottien toteutukset tuottivat parempaa ymmärrystä hanketiimille siitä, miten monimuotoinen sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan kenttä toimintoitetaan. Yhteiskehittämisen työpajoissa keuhällä 2023

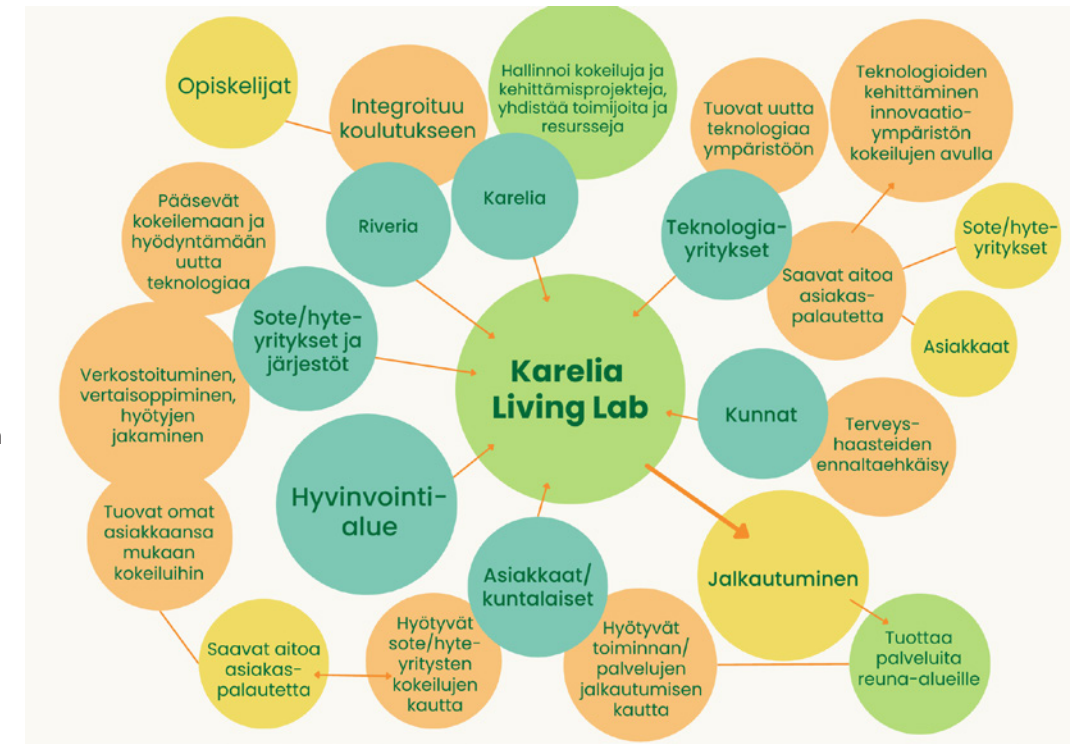
Yhteiskehittämisen työpajoissa, tapahtumien yhteissuunnittelutilaisuuksissa ja yritystapaamisissa (Hoivatuoli Solju) tavattiin vuoden aikana mittava määrä eri sote- ja hytealan toimijoita.

yhteistyökumppanit pääsivät osallistumaan toimintamallin kehittämiseen ja konkretisoimaan omia näkemyksiään siitä, mitkä ovat Pohjois-Karjalan alueen tärkeimmät terveyden edistämisen kehityshaasteet ammattilaisen näkökulmasta. Vuoden 2023 aikana Living Lab -hanketiimi kohtasi hyvin monipuolisesti erilaisia sote- ja hyvinvointialan toimijoita: yrityksiä, yhdistyksiä ja järjestöjä, hyvinvointialueen edustajia, opiskelijoita sekä opettajia. Sidosryhmiltä saadusta viesteistä keskeisimiksi nousivat kestävästä terveyden ja hyvinvoinnin ratkaisujen kehittäminen pitkien välimatkojen maakuntaan, ikääntyvän väestön huomioiminen terveyden ja hyvinvoinnin palveluiden digitalisoitumisessa, terveydenhoidon ammattilaisten digiosaamisen lisääminen ja työvoiman maakunnallisen pitovoiman kasvattaminen.

Visualisointien avulla tehdään toimintaa näkyväksi

Toimintamallin hahmottelu lähti liikkeelle vuoden alussa yksinkertaisesta ekosysteemikuvauksesta, jossa pyrittiin kartoittamaan ne toimijat, joiden ensisijaisesti ajateltiin liittyvän aktiivisina toimijoina Karelian Living Lab -toimintaan. Samaan aikaan pyrittiin selvittämään koko hanketiimillä sitä, mitä Living Lab -toiminta Karelian toimintaympäristö huomioiden voisi tarkoittaa, sillä terminä Living Lab tulkitaan hyvin laajasti ja voi tarkoittaa kentällä havaittujen toteutusten perusteella melkein mitä tahansa.

Lyhyesti kuvattuna living labit ovat avoimen innovaation ekosysteemejä, joissa ilmiöitä tai asioita tutkitaan ja tarkastellaan tosielämän ympäristöissä. Living lab -työskentely perustuu yhteissuunnitteluun, nopeisiin ketteriin kokeiluihin sekä yhteistoimintaan kansalaisten, toisen ja kolmannen sektorin toimijoiden, tiedeyhteistöjen ja hallinnollisten toimijoiden kesken. (European Network of Living Labs.) Siispä työnimen Living Lab alla ryhdyttiin hankkeessa kehittämään

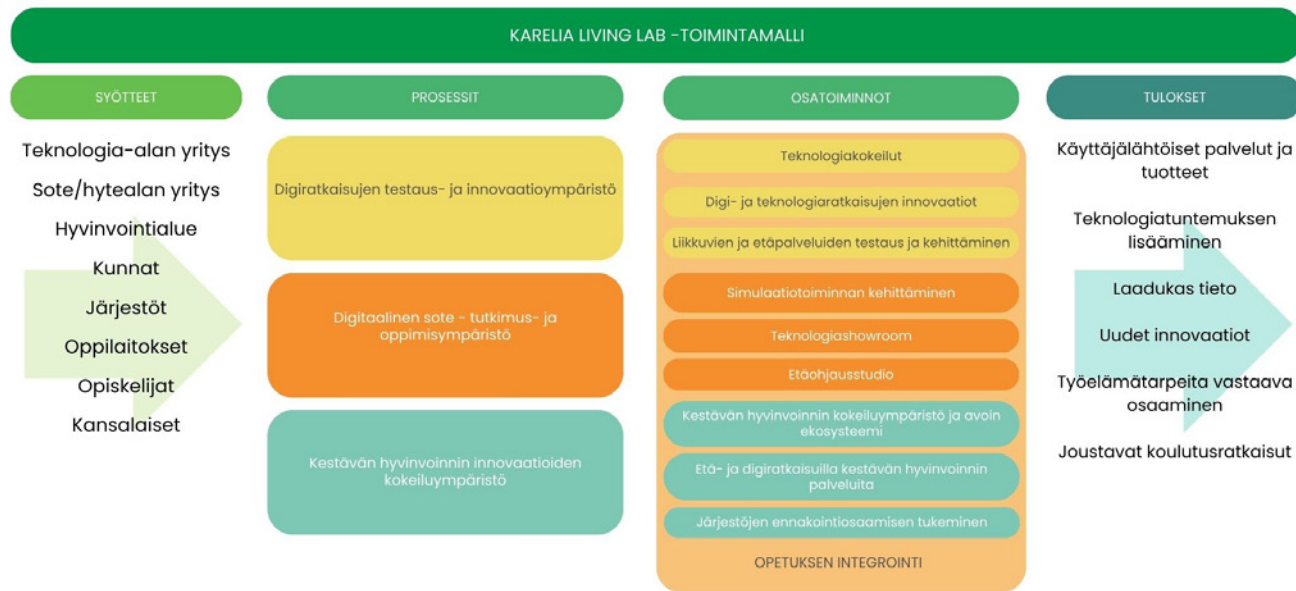
Visualisoinnit auttavat hahmottamaan muun muassa monimutkaisia toimintaympäristöjä vaikutussuhteineen. Vuoden 2023 alussa Karelian Living Lab -toimintaa hahmoteltiin oheisen kaavion avulla. Kuva: Outi Santaniemi

kokeilujen, pilotointien ja yhteistoiminnan avulla toimintamallia, joka edistäisi sote- ja hytealueen organisaatorajat ylittävää yhteiskehittämistä Pohjois-Karjalan avulla.

Toiminnan kokeiluja ja pilotteja järjestettiin karkeasti jaotellen neljää eri tyyppiä: yrityksissä toteutettavia teknologiakokeiluja, sosiaalisia innovaatioita yhteiskehittämisen avulla, etä- ja lähisimulaatiokoulutuksia ja opiskelijatyön integroimista hankkeen toimintoihin. Kustakin kokeilutyyppistä laadittiin visuaalinen prosessikuvaus. Näin kokeiluista ja piloteista saatuja oppeja voidaan vastaisuudessa hyödyntää Karelian toiminnassa. Kokeilujen prosessimallit auttoivat myös hanketiimiä hahmottamaan tehtyjen kokeilujen osuutta tulevaan Karelian Living Lab -toimintaan.

Living lab -toimintamalli muodostettiin yhteisvoimin

Kun hanketiimin ajatuksia tehtiin näkyviksi ja jalostettiin tiimin sisäisissä työpajoissa vuoden loppupuoliskolla, alkoi kokonaiskuva toimintamallista hahmottua. Tulevaan Karelia Living Labiin – millä nimellä se sitten jatkossa kulkeekin – muodostui kolme ydinprosessia: teknologiataitoja ja -tietoisuutta kehittävä Digitaalkasujen testaus- ja innovaatioympäristö, digitaatioita ja -osallisuutta lisäävä Digitaalinen sotekeskus sekä sosiaalisten innovaatioiden syntyyn tähtäävä Kestävä hyvinvoinnin ja innovaatioiden kokeiluympäristö.

Karelia Living Lab -toimintamalliin on kuvattu kolme pääprosessia, jotka painottuvat digipalvelu- ja teknologiatekniikkaan, digi- ja teknologiaosaamisen kehittämiseen ja kestävä hyvinvoinnin innovaatiotoimintaan. Kuva: Outi Santaniemi

Kaikkien ydinprosessien taustalla on ajatus kestävä hyvinvoinnin edistämisestä Pohjois-Karjalan alueella monialaisen yhteistyön ja -kehittämisen kautta.

Pohjois-Karjalan alueen hyvinvointihaasteisiin tarttuminen ei onnistu yksin. Ikääntyvä väestö moninaisine digitaatioineen, pitkät välimatkat ja vähentyvät palvelut sekä jo työikäisillä havaitut puutteet toimintakyvyssä ja sen ylläpidossa asettavat kehityshaasteita, joihin on hyvä hakea ratkaisuja useamman kuin yhden organisaation voimin. Vuoden 2023 hanke-työskentelyn tuloksena syntynyt toimintamalli antaa suuntaa sille, mihin suuntaan ja millä painopisteillä Karelian maakunnan laajuista, eri organisaatioita yhdistävää yhteiskehittämisen mallia voidaan ryhtyä toteuttamaan. On hyvä painottaa, että toimintamalli vastaa kehitysprosessin tämänhetkistä parasta ymmärrystä yhteistyökumppaneiden tarpeista ja maakunnan hyvinvointihaasteista. Ajan mittaan mallin on tarkoitus täydentyä ja kehittyä vastaamaan todellisia toteutuksen myötä havaittuja käytännön tarpeita.

Lähteet:

European Network of Living Labs. What are living labs. <https://enoll.org/about-us/what-are-living-labs/> 14.12.2023.

Koivisto, M., Säynäjäkangas, J., Forsberg, S. 2019. Palvelumuotoilun bisneskirja. Alma Talent.

Liitteet

Kokeilusuunnitelma
 Kokeilupäiväkirja
 Kokeilun arviointi

Kokeilusuunnitelma:

Kokeilun toteutuspaikka

Kokeilun kesto

Vastuhenkilö, toteutuspaikka

Vastuhenkilö, Karelia-amk

Mitä kokeilun toteuttamiseen tarvitaan?

- henkilöt -----
- tilat -----
- budjetti -----
- tavarat -----

Kenelle kokeilu on suunnattu?

Kokeilun tavoitteet

Kokeilupäiväkirja

Kokeilijoiden lukumäärä

Kokeilujen ajankohta

Mitä kokeiltiin (pelit, ohjelmistot, laitteet, muut):

Kokeilijat havaitsivat nämä asiat hyviksi:

Kokeilun arviointi

Kokeilun toteutuspaikka

Kokeilun kesto

Vastuhenkilö, toteutuspaikka

Vastuhenkilö, Karelia-amk

Kuinka resurssit riittivät kokeilun toteuttamiseen?

- henkilöt
- tilat
- budjetti
- tavarat

Oliko kokeilu suunnattu oikealle kohderyhmälle?

Toteutuivatko kokeilun tavoitteet?

**Onnistuiko kokeilu?
(Aloitustilanteen mittarit)**

**Toteutuivatko kokeiluun ennakoitut riskit?
(Aloitustilanteen mittarit)**

